

LISA 1

Praeguse olukorra analüüs

Kaasrahastanud
Euroopa Liit

Eesti
tuleviku heaks

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
Haridusstrateegia koostamise lähtekohad	3
Elukestva õppe süsteem	5
1. Praeguse olukorra kaardistus.....	7
1.1. Haridusvaldkonna ja noortega töötavate spetsialistide professionaalne areng ning järelkasv on tagatud	7
1.2. Elukestev ettevõtlikkus ja ettevõtlusõpe on süsteemne ning järjepidevalt arendatud.....	9
1.3. Valga vallas on eestikeelne haridus (sealhulgas elukestev õpe) kättesaadav teise kodukeelega inimestele	10
1.4. Valla hariduselu edendamiseks on loodud toimiv koostöövõrgustik.....	11
1.5. Haridusvõrgustik on muutustele avatud ja jätkusuutlik	13
1.6. Huviharidus ning -tegevus on vajadustest lähtuv, kvaliteetne ja kättesaadav elukaare kõigis punktides	14
1.7. Valga vallas on atraktiivne õpikeskkond.....	16
2. Valga valla haridussüsteemi analüüs	17
2.1. Alusharidus	17
2.2. Üldharidus	19
2.2.1. Valga valla koolivõrk.....	19
2.2.2. Vanemate sissetulekud kui kodune haridusressurs.....	21
2.2.3. Riigi rahalised eraldused ja KOVide kohustused hariduse rahastamisel	22
2.2.4. Senised haridusreformid ja nende tulemused Valga vallas	24
2.2.5. Valga valla koolide sisendid	27
2.2.6. Valga valla koolide väljundid· hariduse tulemuslikkus.....	31
2.2.7. Valga valla hariduskorralduse peamised väljakutsed	32
2.3. Kutseharidus.....	36
2.4. Huviharidus.....	37
2.5. Täiskasvanuharidus	39
3. Demograafilised arengud Valga vallas	44
3.1. Üldised demograafilised arengud.....	44
3.2. Õpilaste arv ja nende paiknemine	49
Kasutatud kirjandus.....	51

Sissejuhatus

Haridus on üks keerulisemaid avaliku teenuse valdkondi, mida ühiskonnas korraldada tuleb. Kiirenev areng loob ühest küljest pidevalt uusi teadmisi, teisalt aga esitab inimestele uusi väljakutseid. Nende väljakutsete sisuks on vajadus tulla toime üha uutes olukordades nii igapäeva- kui tööelus. Tark ja kestlikult arenev kogukond eeldab iga kogukonna liikme pidevat arenemist. Selle aluseks on motiveeritud elukestev õppimine, tagamaks toimivus olukordades, millesse me satume või mida me ise loome.

Selles lisas analüüsitakse Valga valla elukestva õppe süsteemi praegust seisundit lähtuvalt haridusstrateegia seitsmest eesmärgist ja nendega seotud mõõdikutest. Süsteemi praegust seisundit kirjeldatakse valla haridusstrateegia seitsme eesmärgiga seotud seitsme tegevusvaldkonna (nt haridusvaldkonna ja noortega töötavate spetsialistide professionaalse arengu ning järelkasvu tagamine) vaates. Iga tegevusvaldkonnaga seotud mõõdikud peavad võimaldama piisava detailsusega kirjeldada vastava tegevusvaldkonna tänast seisundit, aga ka valdkonna soovitud ja tegelikku seisundit teatavatel momentidel tulevikus (aastani 2035+), st mõõdikute lähte- ja sihttasemeid.

Lisa 1 koostas projekti „Valga valla haridusstrateegia 2023–2035 koostamine“ (263891) raames EBS-i töögrupp koosseisus Olav Aarna (projektijuht), Kaire Põder ja Katri Kerem.

Haridusstrateegia koostamise lähtekohad

Valga valla haridusstrateegia objektiks on valla elukestva õppe süsteem. Elukestva õppe süsteem on õppijate õpiprotsesse toetavate õpikeskkondade võrgustik. Elukestva õppe süsteemi osalisteks oleme me kõik oma erinevates rollides – õppijatena, lapsevanematena, õpetajatena, haridusjuhtidena jne. Mõned õpikeskkondade võrgustiku osad on tugevalt formaliseeritud (koolid, lasteaiad, st koolivõrk) ja seal toimub formaalõpe. Mõned õpikeskkondade võrgustiku osad on nõrgemalt formaliseeritud (nt huvikoolid, noortekeskused, spordiklubid, muuseumid, raamatukogud) ja sageli me neid haridusasutusteks ei pea. Suurem osa elukestvast õppest toimub aga informaalsetest õpikeskkondades (töökohal, kodus jne). Õppija vaates hõlmab elukestva õppe süsteem kõiki formaalse, mitteformaalse ja informaalset õppe ning selle tulemuste tunnustamisega seotus tegevusi ning selleks vajalikke institutsioone, taristut ja õiguslikku raamistikku.

Haridusstrateegia koostamise ja rakendamise protsess koosneb kolmest osast:

- strateegia lähtekohtade määratlemine;
- strateegia üldeesmärgi, strateegiliste eesmärkide ja nende saavutamiseks vajalike tegevuste määratlemine;
- strateegia rakendamine.

Valga valla haridusstrateegia koostamise ja rakendamise osade vahelisi seoseid avab Joonis 1.

Valla haridusstrateegia on dokument, mis esitab visiooni valla elukestva õppe süsteemi seisundi soovitud muutustest aastani 2035+, sh visiooni ning strateegilised eesmärgid ja tegevussuunad üldeesmärgi realiseerimiseks.

Valla haridusstrateegia koostamisel on aluseks võetud:

- Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035;
- Noortevaldkonna arengukava 2021–2035;
- Eestikeelsele haridusele ülemineku kava;
- Valga valla arengukava aastani 2035+.

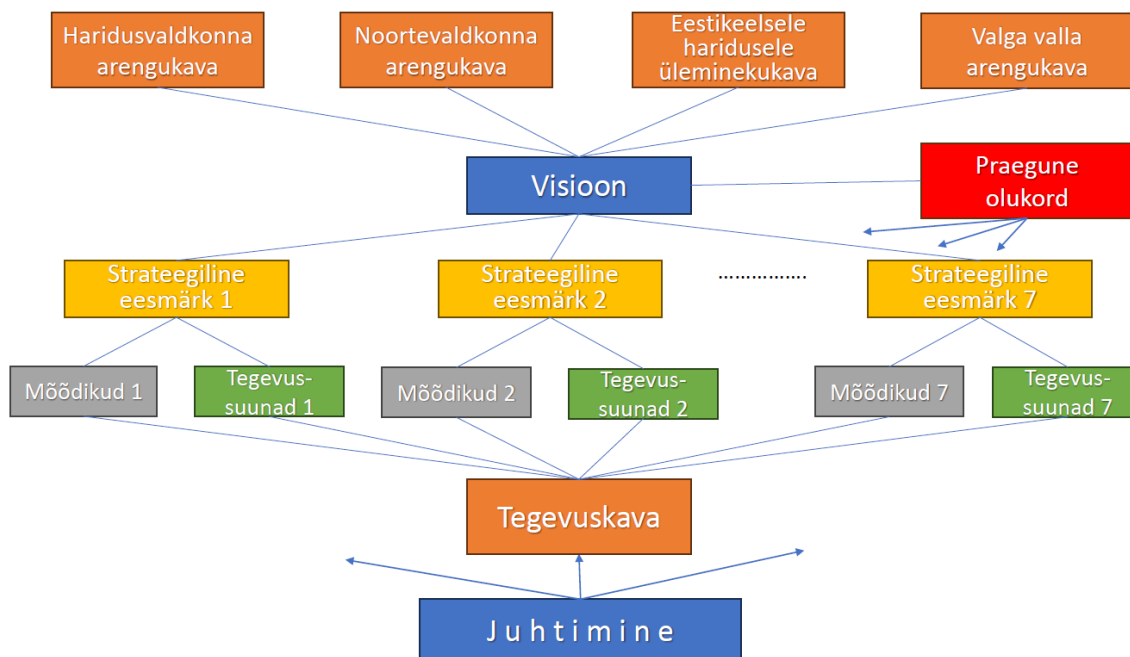
Lisaks nimetatutele tuleb strateegia koostamise lähtekohtadena määratleda:

- Mõõdikud, millega kirjeldada elukestva õppe süsteemi seisundit;
- Valga valla elukestva õppe süsteemi praegune seisund ja sellest tulenevad väljakutsed.

Mõõdikute valimisel tuleb maksimaalselt kasutada riiklikus statistikas antud valdkonna kohta kogutavaid näitajaid, et vältida valla haridusstrateegia jaoks spetsiifiliselt sõnastatud mõõdikute hindamisega seotud täiendavaid kulutusi.

Valla haridusstrateegia koostamisel lähtuti elukestva õppe, õppijakeskse lähenemise, koostöö ja partnerluse ning valla kogukonna kaasamise põhimõtetest. Need põhimõtted aitavad tagada valla elukestva õppe süsteemi vastavuse kogukonna vajadustele ning luua parimad õpivõimalused kõikidele õppijatele.

Joonis 1. Valga valla haridusstrateegia koostamine ja rakendamine

Allikas: Autorite koostatud

Haridusstrateegia rakendamine hõlmab:

- tegevuskava perioodilist uuendamist;
- tegevuskava rakendamise juhtimist;
- riskide hindamist ja maandamist.

Viited nendele tegevustele on antud ka valla haridusstrateegia põhitekstis. Täpsemalt käsitatakse neid tegevusi aga strateegia rakendamise tegevuskavades (vt Lisa 2).

Elukestva õppe süsteem

Haridus on üks komplekssemaid valdkondi, mida ühiskonnas korraldada tuleb. Kiirenev areng loob kasvavalt uusi teadmisi. Õppimine on järjepidev ja aeganõudev tegevus. Tark ja kestlikult arenev ühiskond eeldab iga ühiskonna liikme pidevat arenemist, mille aluseks on ühiskonna liikme motiveeritud elukestev õppimine.

Võttes fookusesse iga ühiskonna liikme personaalse sihi, tema võimed ning kiiresti muutuva ja areneva maailma tekitatud ootused ja vajadused on vaja luua, arendada, hoida (juhtida) õppimise keskkonda, mis ühtaegu on sobilik ja turvaline igale õppijale ja samas kohanduv kiirete ja sageli raskesti ennustatava mõjuga muutustega maailmas. Sellise

omadusega arendatava õppimise keskkonda on põhjust nimetada elukestva õppe süsteemiks. On vaja elukestva õppe süsteemi, mille toimimine oleks kindel arvestatavas aja horisondis ja samas piisavalt paindlik, et asjakohaselt reageerida ühiskondades asetleidvatele muutustele.

Me vajame elukestva õppe süsteemi, mis säilitaks hariduse mitmekesise sisu ja vormi, aga muudaks õppimise selles mitmekesisuses õppija jaoks paindlikuks ja järjepidevaks. Elukestva õppe süsteem peaks andma hariduse juhtimise jaoks vajaliku jälgitavuse läbi tõenduspõhise tagasiside ja analüüsi ning suunatavuse läbi vajaduspõhiste sekkumiste ja tulemusliku innovatsiooni.

Haridusvaldkonna juhtimise teeb keeruliseks erinevate osapoolte erinevad püüdlused, suur hulk käsitletavaid teemasid ja käsitlemise tasemeid, nii võistlevaid kui üksteist täiendavaid õppimise ja õpetamise meetodeid, õppekorralduse ja -sisu vorme, norme ja nõudeid. Elukestva õppe süsteemi toimimiseks on vaja ühist „keelt“, mis kõik need erinevad hariduse vormid, tasemed ja protsessid omavahel seostaks ning mida nii õppijad kui haridusvaldkondade ja -asutuste juhtijad kasutaksid.

Peatükis 1 ja 2 on esitatud Valga valla elukestva õppe süsteemi praeguse olukorra kirjeldus valla haridusstrateegia eesmärkide kontekstis. Peatükis 2 on aga esitatud Valga valla elukestva õppe süsteemi detailsem analüüs. Peatükis 3 analüüsitakse põgusalt Valga valla demograafilisi arenguid.

1. Praeguse olukorra kaardistus

Selles peatükis analüüsitakse Valga valla elukestva õppe süsteemi praegust seisundit. Analüüs on esitatud haridusstrateegia strateegiliste eesmärkide kaupa ja järgib ühtset struktuuri:

- strateegilise eesmärgiga seotud tegevusvaldkonna kirjeldus;
- tegevusvaldkonna tugevused;
- tegevusvaldkonna väljakutsed;
- tegevussuunad ja võimalikud tegevused;
- tegevusvaldkonna seisundi mõõdikud;
- tegevusvaldkonna seisundi mõõdikute lähtetase.

1.1. Haridusvaldkonna ja noortega töötavate spetsialistide professionaalne areng ning järelkasv on tagatud

Tegevusvaldkonna kirjeldus

Haridusvaldkonna ja noortega töötavateks spetsialistideks on õpetajad, sh lasteaiaõpetajad, noorsootöö spetsialistid ja haridusasutuste tugispetsialistid.

Haridusvaldkonna ja noortega töötavate spetsialistide professionaalse arengu ning järelkasvu tagamine on ülimalt oluline, et saavutada Valga valla elukestva õppe süsteemi kestlikkus, tagada kvaliteetne õpe kaasaegses õpikeskkonnas ning seeläbi parandada õppijate õpitulemusi ja heaolu.

Tegevusvaldkonna tugevused

- alushariduses on töötajad motiveeritud ning noored soovivad tööle tulla;
- õpetajate töö tasustamist toetab riik toetusfondist.

Tegevusvaldkonna väljakutsed

- kvalifitseeritud spetsialistide puudus;
- pensionile siirduvate spetsialistide arv on kõrge;
- noorte spetsialistide järelkasv on madal;
- puudub süsteem noorte õpetajate toetamiseks;

- noortega töötavate spetsialistide madal motiveeritus osalemiseks täiendus- ja tasemeõppes.

Tegevussuunad ja võimalikud tegevused

- Haridusvaldkonna ja noortega töötavate spetsialistide ühtse tasustamise-, personali- ja koolituspoliitika kujundamine ja rakendamine.
- Haridusvaldkonna ja noortega töötavate spetsialistide professionaalse arengu motivatsioonipaketi väljatöötamine ning rakendamine, sh vaimse- ja füüsilise tervise toetamise süsteem.
- Praktikavõimaluste kommunikeerimine ning võimaldamine haridusvaldkonna ja noortega töötava spetsialisti erialade üliõpilastele ning koostöö ülikoolidega praktikabaaside loomiseks.
- Võimalusel ja vajadusel eluaseme pakkumine haridus- ja noortevaldkonna spetsialistidele.
- Vallasisese asendusõpetaja süsteemi loomine ja rakendamine.
- Haridusvaldkonna ja noortega töötavate spetsialistide koolitamine; võimalikud tegevused:
 - haridusvaldkonna ja noortega töötavate spetsialistide koolitusvajaduse ja -võimaluste kaardistamine;
 - haridusvaldkonna ja noortega töötavate spetsialistide koolitamine koostöös Valgamaa Kutseõppekeskusega;
 - Ülikooli filiaali või erialaõppe (õpetaja, noorsootöötaja, tugispetsialisti) võimaluse loomine Valgas.

Tabel 1.1 Eesmärgi 1 mõõdikud ja lähtetasemed

Nr	Mõõdik	Lähtetase
1	Kvalifikatsiooninõuetele vastavate õpetajate osakaal Valga valla haridusasutustes	89% (alusharidus) 75,8% (põhiharidus)
2	Kvalifikatsiooninõuetele vastavate tugispetsialistide osakaal Valga valla haridusasutustes	66,6%
3	Kuni 39-aastaste õpetajate osakaal Valga valla haridusasutustes	22,7% (põhiharidus)

- 1.2. Elukestev ettevõtlikkus ja ettevõtlusõpe on süsteemne ning järjepidevalt arendatud

Tegevusvaldkonna kirjeldus

Ettevõtlikkuse arendamine kujundab valla elanike aktiivset hoiakut kõigis töö- ja eluolukordades, valmisolekut ja suutlikkust luua väärtust nii iseendale kui teistele. Ettevõtlikkus toetab isiklikku arengut, eneseteostust ja elukestvat õpet, mis aitavad kohaneda muutuva maailmaga ja luua uusi väärtusi. Ettevõtlusõpe on suunatud õppijate ettevõtlikkuspädevuse arendamisele ja rakendamisele Valga valla ettevõtlussektoris.

Tegevusvaldkonna tugevused

- Kasutuses on Valgamaa noorte ettevõtlusprogramm „Nupp nokib“;
- koolide ja noortekeskuste juures tegutsevad mini- ja õpilasfirmad.

Tegevusvaldkonna väljakutsed

- Tööealiste ja eakate koolitamine ettevõtluse ning ettevõtlikkuse teemadel madal;

Tegevussuunad ja võimalikud tegevused

- Valla elanike ettevõtlikkuse alane koolitamine; võimalikud tegevused
 - rahatarkuse ja ettevõtlikkuse teemadel;
 - alustavate ettevõtjate toetamine, sh mentorprogrammid;
 - (välis)vabatahtlike kaasamine erinevate asutuste tegevustesse.

- Ettevõtlikkusõppe alane koostöö valla asutuste vahel; võimalikud tegevused:
 - ettevõtlikkusõppe rakendamine koostöös Valgamaa Kutseõppekeskusega;
 - ettevõtlikkusõppe koostöös Valga valla ettevõtjatega;
 - Valgamaa noorte ettevõtlikkusprogrammi „Nupp nokib“ jätkamine;
 - ettevõtlikkusõppe arendamisega seotud rahvusvaheliste projektide algatamine ning elluviimine;
- kohalike ettevõtjate kaasamine elanikkonna harimisse;
- Ettevõtlikkusõppe integreerimine koolide õppekavadesse.

Tabel 1.2. Eesmärgi 2 mõõdikud ja lähtetasemed

Nr	Mõõdik	Lähtetase
1	Noorte ettevõtjate arv kõikide 18–26aastaste noorte hulgas Valga vallas	48
2	Ettevõtliku kooli baastaseme omandanud koolide ja lasteaedade arv	6
3	Mini- ja õpilasfirmade juhendajate arv Valga vallas	14

- 1.3. Valga vallas on eestikeelne haridus (sealhulgas elukestev õpe) kättesaadav teise kodukeelega inimestele

Tegevusvaldkonna kirjeldus

Eestikeelsele õppele üleminek tähendab olulist sotsiaalset, poliitilist ja kultuurilist muutust Valga valla kogukonnas. Üleminek eestikeelsele õppele toob kaasa ühtsema keelekeskkonna, muukeelsete noorte paremad võimalused tööturul ja kogukonna suurema ühtekuuluvuse. Ühtlasi loob see hoiakud elukestevaks õppeks.

Tegevusvaldkonna tugevused

- huviharidus/-tegevus on eestikeelne;
- tugevad keelekümblusrühmad lasteaedades ning eesti keele lisaõpe;
- õiguslik raamistik toetab üleminekut eestikeelsele haridusele.

Tegevusvaldkonna väljakutsed

- kvalifikatsiooni- ja keelenõuetele vastavate õpetajate vähesus;

- lapsevanemad ei oska eesti keelt ning kodune eeskujud madal.

Tegevussuunad ja võimalikud tegevused

- lapsevanemate ja õpetajate mentorlus ning koolitamine;
- lõimumistegevuste elluviimine; võimalikud tegevused:
 - eestikeelsele õppele üleminek lasteaias;
 - eestikeelsele õppele üleminek põhikoolis;
 - muu koduse keelega laste ja lapsevanemate toetamine üleminekuperioodil;
- üleminek eestikeelsele õppele;
- eesti keele õpe kogukonnas.

Tabel 1.3. Eesmärgi 3 mõõdikud ja lähtetasemed

Nr	Mõõdik	Lähtetase
1	Keeletaseme nõuetele vastavate õpetajate osakaal	94,5%
2	Eesti keele kui teise keele lõpueksamite tulemused põhikooli ja gümnaasiumi lõpetamisel	69,4%

1.4. Valla hariduselu edendamiseks on loodud toimiv koostöövõrgustik

Tegevusvaldkonna kirjeldus

Valga valla elukestva õppe süsteemi keskmes on formaalse ja mitteformaalse õppe võimalusi pakkuvate asutuste ja organisatsioonide (lasteaedade, koolide, kutseõppekeskuse, huvikoolide, noortekeskuste, raamatukogude, muuseumide, spordiklubide ja teiste sarnaste osapoolte) võrgustik. Valla haridusasutuste kaasajastamine ja nende vaheline koostöö loob eeldused ressursside tõhusamaks kasutamiseks ning aitab tagada igas vanuses õppijatele kvaliteetsed tingimused õppimiseks.

Tegevusvaldkonna tugevused

- külakogukonnad on aktiivsed ning soovivad teha munitsipaalasutustega koostööd;
- karjääriõpe põhikoolides toimub koostöös Valga Gümnaasiumi ja Valgamaa Kutseõppekeskusega;
- heal tasemel spordi- ja terviserajatiste võrk.

Tegevusvaldkonna väljakutsed

- mitteformaalse hariduse ja formaalhariduse lõimimine olematu;
- asutuste vahel sisuline koostöö madal;
- ruume ja tehnilisi vahendeid ei jagata ega riskasutata.

Tegevussuunad ja võimalikud tegevused

- karjääriõppe, eelkutseõppe, tehnoloogiaõppe korraldamine valla koolides koostöös Valga Gümnaasiumi, Valgamaa Kutseõppekeskuse ja Eesti Töötukassaga;
- haridusasutuste koostöö valla teiste asutuste ja kogukondadega; võimaliku tegevused:
 - omanäoliste ja tugeva kohaliku identiteediga haridusasutuste arendamine;
 - üldharidus ja alusharidus kasutab rohkem olemasolevate asutuste võimalusi (muuseumitunnid, projektõpe, raamatukogu tunnid);
- mitteformaalsest õppest saadud kogemuse arvestamise reeglistiku väljatöötamine ning rakendamine formaalhariduse ja mitteformaalse hariduse lõimimiseks;
- haridusasutuste toetamine programmides, projektides ja võrgustikes osalemisel;
- elanike vaimse- ja füüsilise tervise süsteemne toetamine;
- mittetöötavate noorte (vanuses 16–29) tööalase konkurentsivõime ja haridussüsteemi lõimumise toetamine noortegarantii tugisüsteemi kaudu;
- koostöö naabervaldadega Valga valla haridusasutuste arendamisel; võimalikud tegevused:
 - ühised riiklikud ja rahvusvahelised haridusprojektid.

Tabel 1.4. Eesmärgi 4 mõõdikud ja lähtetasemed

Nr	Mõõdik	Lähtetase
1	Mitteformaalsest õppes saadud kogemuse arvestamise reeglistikku kasutavate õpilaste arv	0
2	Lapse tervist toetavate tõenduspõhiste metoodikate eesmärgipärane kasutamine haridusasutustes	VEPA-metoodika 22,22%; KIVA kiusamisvastane programm 16,67%; haridusprogramm „Liikuma kutsuv kool“ 83,33%

1.5. Haridusvõrgustik on muutustele avatud ja jätkusuutlik

Tegevusvaldkonna kirjeldus

Valga valla elukestva õppe süsteemi tuumaks on valla haridusvõrgustik (*lasteaiad, koolid, kutseõppekeskus, huvikoolid, noortekeskused, raamatukogud, muuseumid, spordiklubid ja teised sarnased osapooled*) kui ühisest eesmärgist lähtuv ja koostoimiv võrgustik. Selle võrgustiku iga asutuse uuenduslikkus ja avatus muutusteks on valla haridusvõrgu jätkusuutlikkuse eelduseks.

Tegevusvaldkonna tugevused

- mitmekesine haridusasutuste võrk;
- lasteaiakohti on vallas üldiselt üle.

Tegevusvaldkonna väljakutsed

- koolisüsteemil puudub paindlikkus – õppimine toimub klassis laua taga;
- laste arv on vähenemas;
- taristu vajab uuendamist;
- Ühistranspordivõrk ei vasta sihtrühma kõikidele vajadustele.

Tegevussuunad ja võimalikud tegevused

- järjepidev uute lahenduste ja võimaluste otsimine ning rakendamine valla haridusasutuste koostöös;
- Valga linna munitsipaalkoolide ümberkorraldamise arutelu algatamine (1.–6. klassi kool ning progümnaasium 7. –9. klass);
- e-õppe süsteemi väljatöötamine ja rakendamine;
- ühtse eelkooli õppekava väljatöötamine ning selle rakendamine kõigis valla põhikoolides;
- haridusasutuste õpikeskkonna kaasajastamine arvestades kaasava hariduse põhimõtteid; võimalikud tegevused:
 - õpikeskkondade mitmekesistamine (liikumist arendavad programmid, õuesõpe, õpe ettevõtetes jms);
- olemasolevate võimaluste parendamine ning täiendavate võimaluste loomine erivajadustega õppijale formaal- ja mitteformaalses õppes;
- haridusliku erivajadusega õpilaste toetamise süsteemi analüüs ning vajadusel parendamine;
- olemasoleva kodulähedase alusharidusvõrgu säilitamine.

Tabel 1.5. Eesmärgi 5 mõõdikud ja lähtetasemed

Nr	Mõõdik	Lähtetase
1	Algatatud on Valga linna koolide ümberkorraldamise arutelu	Kavandamisel
2	E-õppe süsteemi kasutavate õpilaste arv	0

- 1.6. Huviharidus ning -tegevus on vajadustest lähtuv, kvaliteetne ja kättesaadav elukaare kõigis punktides

Tegevusvaldkonna kirjeldus

Huviharidusel on oluline osa elukestvas õppes. Kvaliteetse ja vajadustest lähtuva huvihariduse kättesaadavus kõigile vanuse- ja huvirühmadele toetab valla elanike mitmekülgset arengut, kaasab neid aktiivsesse kodanikuellu ja omab positiivset mõju kogukonnale tervikuna.

Tegevusvaldkonna tugevused

- raamatukogude võrk on üle valla väga hea (9 raamatukogu piirkondades ja 1 Valga linnas) ning raamatukogud korraldavad aktiivselt piirkondades huvitegevust;
- vallas on olemas munitsipaalhuvikoolid (Valga Muusikakool ning Valga Kultuuri- ja Huvialakeskus);
- toimib väärivate ülikool;
- Huvihariduses/-tegevuses toimib piiriülene koostöö;
- riik toetab huviharidust ja -tegevust.

Tegevusvaldkonna väljakutsed

- huvihariduse/-tegevuse valdkonnas palju dubleerimist, puudub selge ülevaade, millised ringid vallas toimivad;
- ei ole võimalusi igas elukaare punktis osaleda huvitegevuses;
- vallas ei ole spordi huvikooli;
- huvihariduse tulud suudavad vähesel määral katta huvihariduse kulusid (omaosalused minimaalsed või puuduvad).

Tegevussuunad ja võimalikud tegevused

- huvihariduse ja -tegevuse võimaluste ja vajaduste regulaarne kaardistamine ning analüüs;
- huvihariduse ja -tegevuse võimaluste loomine kõigile vanusegruppidele:
 - muusikakoolis õppimisvõimaluste ning sihtrühma laiendamine ;
 - väärivate ülikooli tegevuse jätkamine;
 - raamatukogude kujundamine kogukonnakeskusteks, mis pakuvad tegevust (koolitused, huvitegevus, sündmused) kõigile vanusegruppidele;
 - Valgamaa Kutseõppekeskuse võimaluste reklaamimine;
 - rohkem loodus- ja täppisteaduste huvitegevuse võimalusi igale vanusegrupile;
- valla omandis olevate ruumide broneerimissüsteemi loomine ja rakendamine;
- huvihariduse ja -tegevuse arendamine koostöös Valka omavalitsusega.

Tabel 1.6. Eesmärgi 6 mõõdikud ja lähtetasemed

Nr	Mõõdik	Lähtetase
1	Huvihariduses ja -tegevuses osalemise võimaluste arv	94
3	Ruumide broneerimissüsteemi kasutajate arv	0

1.7. Valga vallas on atraktiivne õpikeskkond

Tegevusvaldkonna kirjeldus

Lai silmaringiga, targad, ettevõtlikud ja õpirõõmsad elanikud kujundavad Valga valla positiivse kuvandi. Valla maine atraktiivse elu-, õpi- ja tööpaigana innustab noori ettevõtlikke peresid siduma oma elu Valga vallaga.

Tegevusvaldkonna tugevused

- Valga Gümnaasium on hea mainega;
- Valgamaa Kutseõppekeskuses lai erialade valik ning kool kohaneb hästi haridus-, koolitusmaastiku vajadustega;
- maapiirkonna koolid on omanäolised;
- Vallas on riigigümnaasium ja kutsekool.

Tegevusvaldkonna väljakutsed

- valla haridusasutustes toimub palju huvitavaid asju, aga seda ei jagata avalikkusega;
- piirkonna üldine maine on madal;
- piiratud üüriturg;
- mõnes piirkonnas eluaseme ostmise võimalus puudub.

Tegevussuunad ja võimalikud tegevused

- haridusasutuste järjepidev tutvustamine; võimalikud tegevused:
 - võimaluste pidev uuendamine ning informatsiooni pidev jagamine;
 - valla haridusasutuste juhtidele maine- ja turundusalased koolitused, sh algtõdede õpetamine;
- koolide omanäoliseks kujunemise võimestamine;
- valla haridusasutuste hea maine loomine, hoidmine ning kuvamine.

Tabel 1.7. Eesmärgi 7 mõõdikud ja lähtetasemed

Nr	Mõõdik	Lähtetase
1	Haridusasutustel on kaasaegsed aktiivsed sotsiaalmeedia kanalid	7
2	Munitsipaalharidusasutustes õpilaste, töötajate ja lastevanemate rahulolu uuringute läbiviimine kord aastas	0
3	Haridusasutuste osalemine infolauaga üle vallalistel, maakondlikel, riiklikel ja rahvusvahelistel sündmustel	4

2. Valga valla haridussüsteemi analüüs

Selles peatükis on analüüsitud Valga valla haridussüsteemi seisundit haridusliikide ja ajalises lõikes perioodil 2015 kuni 2023. Valdavalt on analüüsi alusena kasutatud haridusportaali Haridussilm andmeid. Võimaldamaks teksti täiendamist on selles peatükis jooniste ja tabelite juures kasutatud kahepositsioonilist numeratsiooni, kus esimene number viitab alapeatükile ja teine on joonise või tabeli järjekorranumber alapeatüki sees.

2.1. Alusharidus

2023/2024. õppeaastal pakub Valga vallas alusharidust kolm lasteaeda Valga linnas, Öru Lasteaed-Algkool, Tsirguliina Kooli lasteaed, Hargla Kooli lasteaed ja Lüllemäe Põhikooli lasteaed. Perioodil 2015/16 kuni 2022/23 on kaks lasteaeda suletud (vt tabel 1.1).

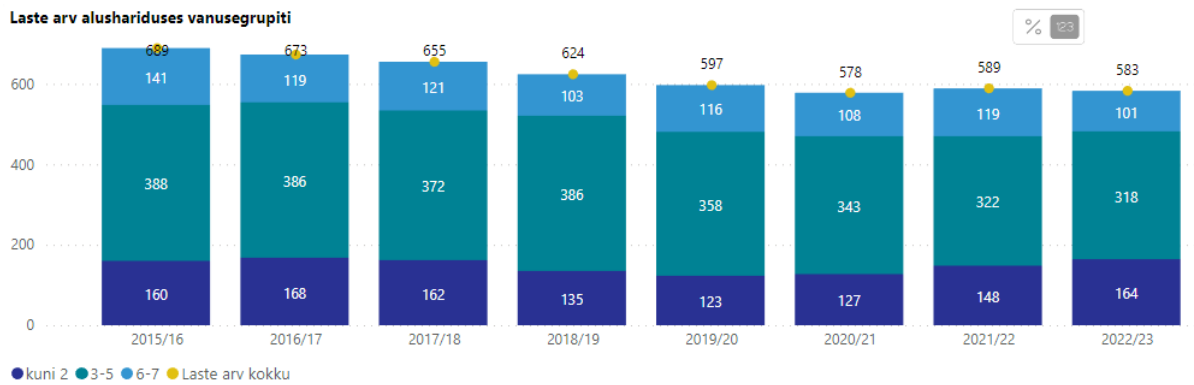
Tabel 1.1. Valga valla lastaedade, rühmade ja laste arv

Õppeaasta	Laste arv	Lasteasutuste arv	Rühmade arv
2015/16	689	9	41
2016/17	673	9	40
2017/18	655	9	41
2018/19	624	9	41
2019/20	597	8	39
2020/21	578	8	37
2021/22	589	8	38
2022/23	583	7	35

Allikas: Haridussilm

Tabelist 1.1 näeme ka, et laste arv valla lasteaedades on perioodil 2015/2016 kuni 2022/2023 monotoonselt kahanenud rohkem kui 100 lapse võrra. Samuti on kahanenud lasteaiarühmade arv, keskmine rühma suurus aga jäänud suurusjärku 15,5 -16 last.

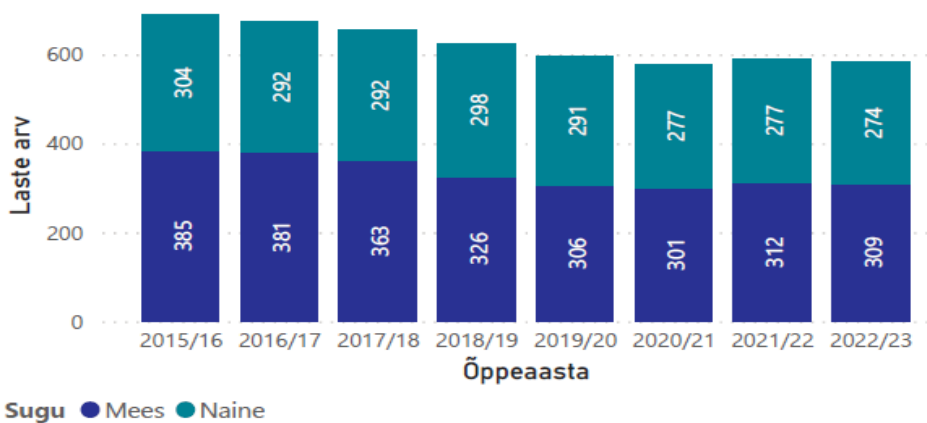

Joonis 1.1. Laste arv Valga valla lasteaedades vanusegrupiti

Allikas: Haridussilm

Laste arv erinevates vanuserühmades on kahanenud enam-vähem proportsionaalselt (vt joonis 1.1). Sama kehtib ka laste soolise jaotuse kohta (vt joonis 1.2).

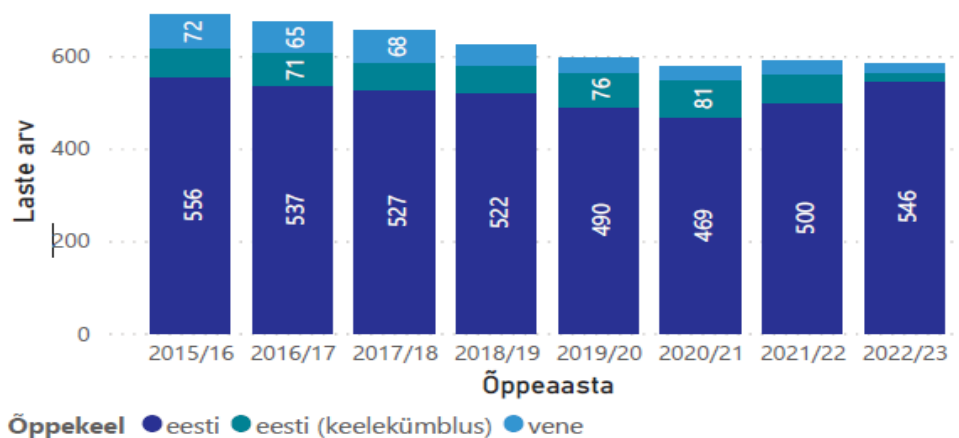

Joonis 1.2. Laste sooline jaotus Valga valla lasteaedades

Allikas: Haridussilm

Õppekeele järgi on aga viimasel kolmel aastal suurenenud eestikeelse õppe osakaal ning oluliselt vähenenud eesti keelekümblyusega ja venekeelse õppe osakaal (vt joonis 1.3).

Joonis 2.1.3. Laste jaotus õppekeele järgi Valga valla lasteaedades

Allikas: Haridussilm

Alushariduse osas on põhilisteks väljakutseteks:

- 1) Täielik üleminek eestikeelsele õppele.
- 2) 3–6-aastaste laste hõlmatus suurendamine (hetkel on see 79%).
- 3) Lastevanemate rahulolu suurendamine (hetkel on 73,8% lapsevanematest rahul või pigem rahul lasteaia teenusega).

2.2. Üldharidus

Selles alapeatükis on võrdlevalt analüüsitud Valga valla ja Eesti koolivõrku, hariduse rahastamist ning neid iseloomustavaid probleeme ja välja toodud analüüsist tulenevad väljakutsed, mille lahendamisele on suunatud valla haridusstrateegia 2035+.

2.2.1. Valga valla koolivõrk

2023/2024. õppeaastal pakub Valga vallas põhiharidust kuus kooli: Valga Põhikool, Valga Priimetsa Kool, Öru Lasteaed-Algkool, Tsirguliina Kool, Hargla Kool, Lüllemäe Põhikool. Valga linnas tegutseb Valga Gümnaasium, mis on riigigümnaasium ja alates 2022/2023 õppeaastast Valgamaa Kutseõppekeskuse koosseisus täiskasvanute gümnaasium. Lisaks asub Valga linnas hariduslike erivajadustega lastele Valga Jaanikese Kool, mis on samuti riigikool. Valga valla koolides toimub õppetöö eesti keeles. Erandiks on Valga Priimetsa Kool, kus õppetöö toimub nii eesti kui vene keeles. Tabel 2.1 kirjeldab õpilaste arvu muutust Valga valla koolides perioodil 2015/2016 kuni 2022/2023.

Tabel 2.1. Õpilaste arv Valga valla koolides perioodil 2015/2016 kuni 2022/2023

Õppeaasta	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
Õppeasutus	Õpilasi	Õpilasi	Õpilasi	Õpilasi	Õpilasi	Õpilasi	Õpilasi	Õpilasi
Hargla Kool	45	42	37	38	36	43	44	45
Lüllemäe Põhikool	77	59	59	55	56	65	63	70
Tsirguliina Kool	125	120	105	109	110	110	114	111
Valga Gümnaasium	142	152	165	181	177	167	176	175
Valga Jaanikese Kool	59	55	51	50	50	45	42	39
Valga Kaugõppegümnaasium	117	108	95	112	139	139	131	
Valga Priimetsa Kool	345	347	349	334	320	327	329	358
Valga Põhikool	848	842	829	814	775	769	761	782
Valgamaa Kutseõppekeskus (mittestatsionaarne üldharidus)								75
Õru Lasteaed-Algkool	15	15	15	13	13	9	10	10
Total	1773	1740	1705	1706	1676	1674	1670	1665

Allikas: Haridussilm

2024. aasta 1. veebruari seisuga õpib Valga valla koolides:

- Hargla Koolis 50 õpilast;
- Lüllemäe Põhikoolis 71 õpilast;
- Tsirguliina Koolis 104 õpilast;
- Valga Priimetsa Koolis 339 õpilast;
- Valga Põhikoolis 739 õpilast;
- Valgamaa Kutseõppekeskuses üldhariduse õppekaval 129 õpilast;
- Valga Gümnaasiumis 165 õpilast;
- Õru Lasteaed-Algkoolis 9 õpilast.

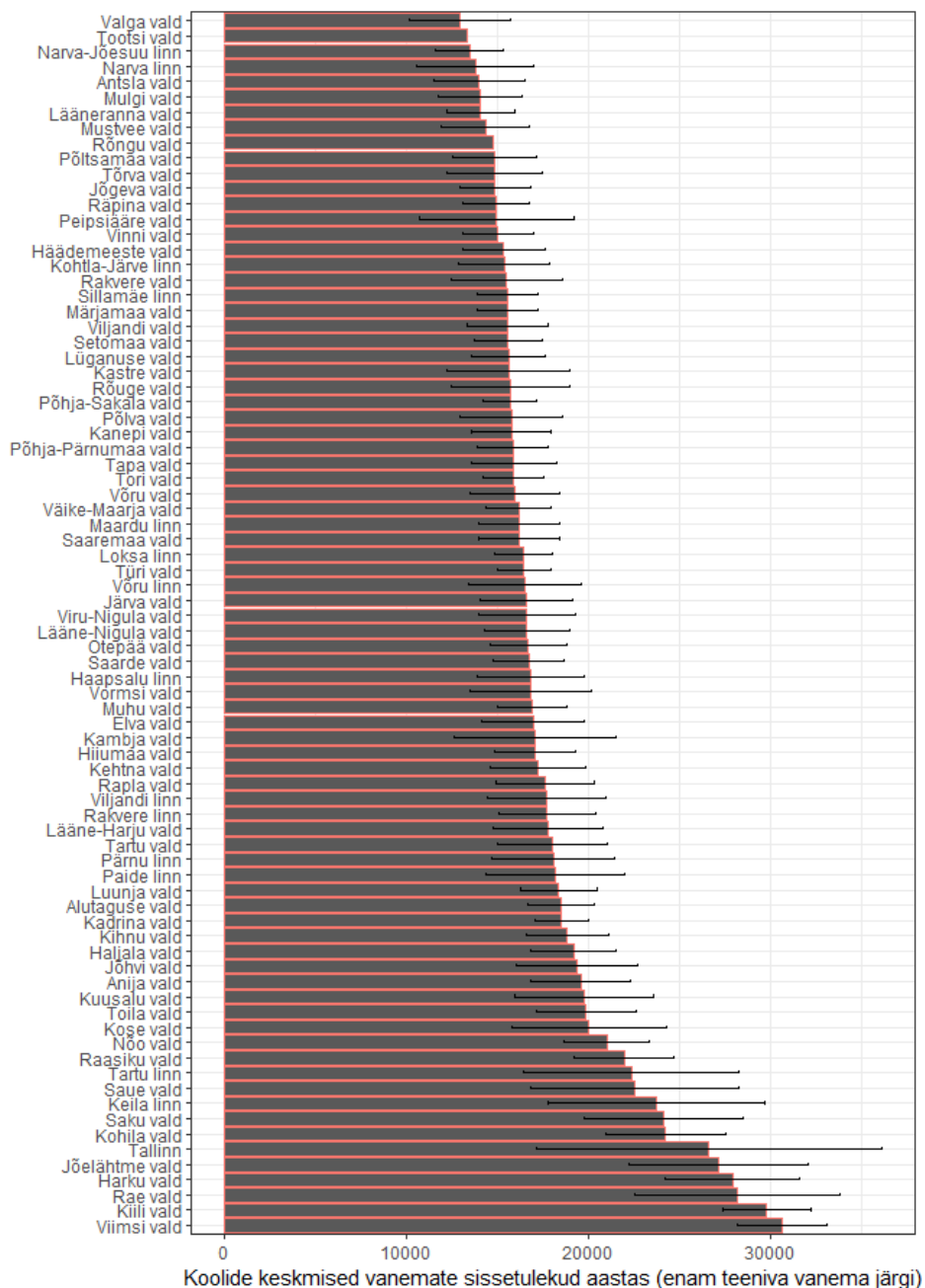

2.2.2. Vanemate sissetulekud kui kodune haridusressurss

Uuringutest on teada empiiriline fakt, et kodused haridusressursid ehk perede sotsiaalmajanduslik olukord on üks olulisemaid haridustulemuste kujundajaid (Erikson 2019). Koduste haridusressursside mõõtmiseks saab kasutada perede sissetulekuid. Kuna andmekaitse tõttu ei tea me kõigi Valga valla õpilaste perede sissetulekuid, kasutame analüüsil kooli tasemel perede mediaansissetulekute näitajaid. Need on omakorda joonisel 2.1 agregeeritud KOV tasemele.

Joonisel 2.1 näeme, et valla tasemele keskmistatuna on perede aastane sissetulek kõrgeim Viimsi vallas ja madalaim Valga vallas. Hariduse korraldamise puhul tähendab see seda, et Valga valla õpilastel on väikseimad haridusressursid kodus ja seega tuleb jõukamate piirkondadega võrreldes koolides sama tulemuslikkuse saavutamiseks tunduvalt rohkem ressursse kulutada. Vanemate sissetulekuid peab hariduse tulemuslikkuse näitajate tõlgendamisel kindlasti arvesse võtma. Paraku näitab järgnev alapeatükk, et tänane hariduse rahastamine ei võta Valga valla rahastuskoefitsientide tasandamisel arvesse vanemate tausta ehk koduste haridusressursside madalat taset.

Joonis 2.1. KOvide järjestus vanemate keskmise jõukuse järgi (vurrud-joon näitab koolide erinevust ehk standardhälvet)

Allikas: Põder et al. (2023)

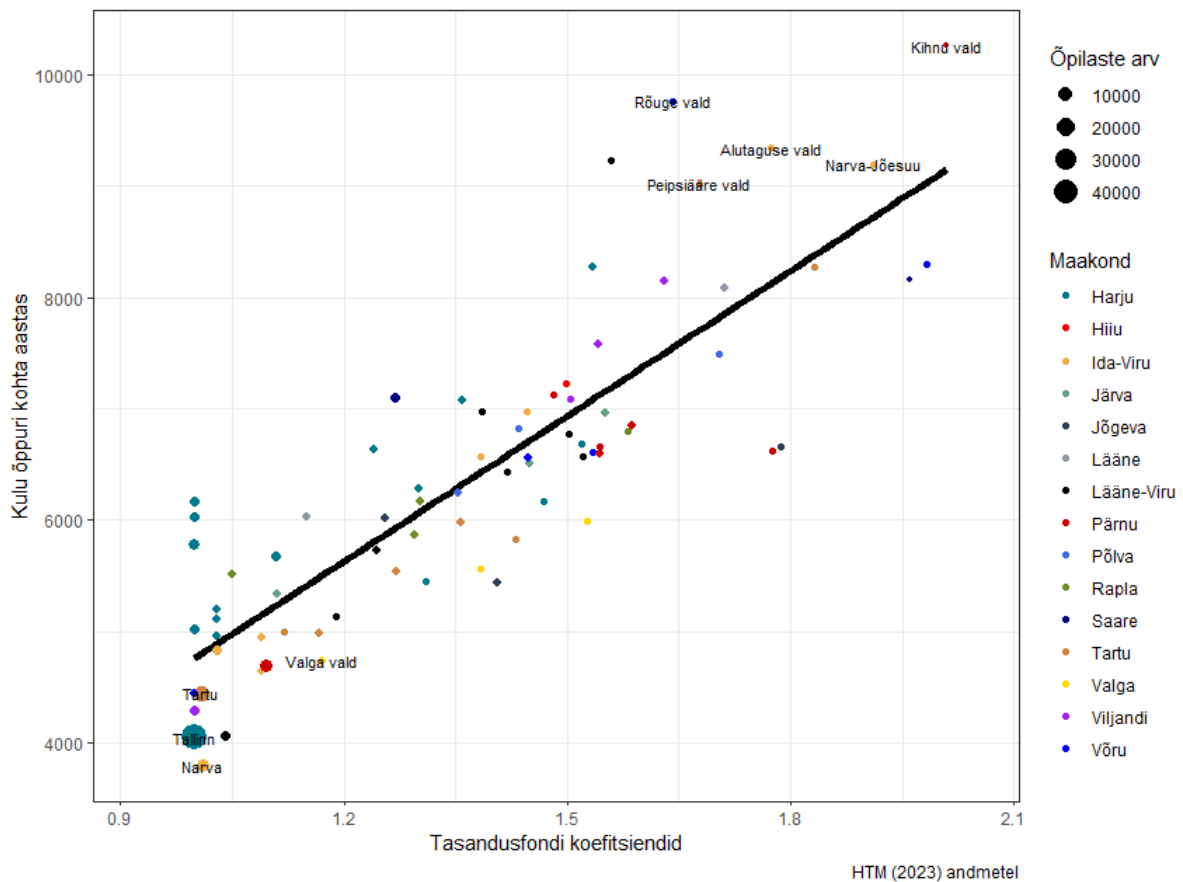
2.2.3. Riigi rahalised eraldused ja KOvide kohustused hariduse rahastamisel

Koolipidamiseks vajalike ressursside tagamine on koolipidaja ülesanne. Valdavalt on Eesti põhikoolide pidajateks KOvid, kellel on koolide rahastamise allikatena kasutada KOVi

tulubaas, tasandusfond, toetusfond ja muud sihtotstarbelised toetused. Eesti keskmiselt võib arvestada, et 40% koolide kuludest KOVi tulubaasi ja tasandusfondi vahenditest, 60% toetusfondi vahenditest.

Riik eraldab KOVidele kui üldhariduskoolide pidajatele toetusfondi (2023.õppeaastal 468,3 miljonit eurot), mis koosneb õpetajate tööjõukulust (üle 80%), tõhustatud ja eritoe tegevuskulu (u 5%), koolilõuna (u 5%), õppekirjandus, täiendkoolitus ja direktorite palgakulu (kokku u 5%). Tasandusfond rakendab rahastusel KOVi põhiseid koefitsiente (joonis 2 x-telg).

Joonis 2.2. Tasandusfondi koefitsiendid

Allikas: Põder et al. (2023)

Lisaks rahastatakse haridust KOVide tulubaasist ja selle mahtusid omavalitsuste lõikes statistikas ei kajastata. Siiski on Saldo andmestikest võimalik välja arvutada teistele valdadele raporteeritud keskmised kulud õpilase kohta ja need erinevad KOV-de lõikes suuresti. Joonisel 2.2 (y-telg) on toodud kulud õpilase kohta koos tasandusfondi koefitsientidega. Näeme, et ka maakonna sees erinevad tasandusfondi koefitsiendid

valdade-linnade lõikes ja Valga vallas on need võrdlevalt pigem madalad. Joonisel 2.2 toodud sirge näitab hinnangulist koefitsientide põhist keskmist õppuri kulu. Joonest allapoole jäävad need vallad, kes kulutavad õpilase kohta vähem kui koefitsientide põhjal võiks prognoosida.

Kokkuvõtvalt, Valga vald on võrdluses Eesti omavalitsustega väga madala kuluga õppuri kohta, mis tuleneb nii madalast tasandusfondi koefitsiendist, väikesest õppurite arvust (toetusfondi arvestatakse 1452 õpilase pealt) ning KOV-i tulubaasist rahastatakse haridust pigem vähe või üldse mitte.

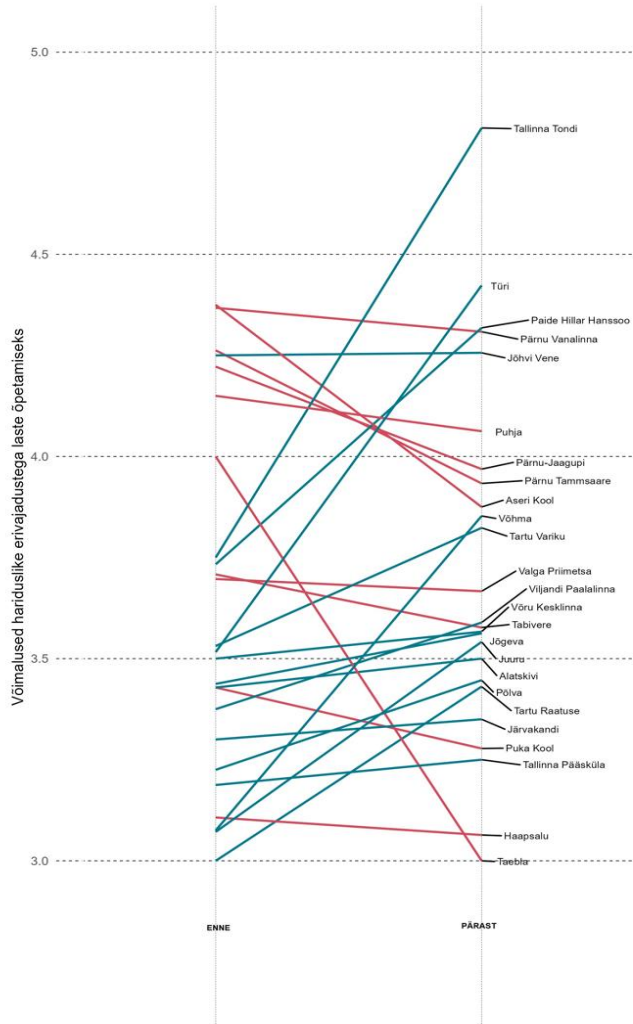
2.2.4. Senised haridusreformid ja nende tulemused Valga vallas

Riiklikud visioonid „Eesti elukestva õppe strateegia 2020“ ning „Tark ja tegus Eesti 2035“ rõhutavad vastandlikult koolivõrgu optimeerimist (hiljem kaasajastamist) ja samas individuaalsemat õpikäsitlust, sh kaasavat haridust (HTM 2014, 2020; ÜKP 2014). Kuivõrd personaalne (ning kaasav) hariduslähenedamine on ressursimahukas ehk suurendab vajadust õpetajate aga ka kaasaegsete õppematerjalide, tugispetsialistide jne järele, on rahanappus peamine pingete allikas hariduselu korraldamisel. Riigikontroll (2022) nendib, et kulukas koolivõrk paisutab hariduskulusid ning ei võimalda demograafiliselt kahanevates piirkondades mitmekesist ja kvaliteetset haridust pakkuda.

Lahendusena on koolivõrgureformid (sh gümnaasiumihariduse riigistamine) läbi viidud ka Valga vallas, millega kaasnesid investeeringud koolide infrastruktuuri. 1. septembril 2016 sai Valga Gümnaasiumist riigigümnaasium, mis jätkas tegevust värskelt rekonstrueeritud hoones. Lisaks on Valga vallas rekonstrueerimistoetust fondidest saanud ka Valga Priimetsa kool (venekeelne kool), kuigi õpetajate hinnangul ei teinud kaasava hariduse kontekstis uus ja ilus maja „imet“ ehk võimalusi hinnatakse ahtamaks kui enne renoveerimist (vt joonis 2.3). Eesti kaasava hariduse probleemid on juurdunud nõukogudeaegsesse erikoolide praktikasse ja tänaseks on keskmine HEV õpilaste tavaklassi kaasatuse määr kõikide koolitüüpide lõikes 57,6% ehk veidi üle poole tavakooli kaasatud HEV õpilastest õpivad tavaklassides (Haugas et al. 2023). Ka Valga vallas erinevad põhikoolid suurest HEV õpilaste osakaalude lõikes (vt joonis 2.4). Valga ja Lüllemäe Põhikoolis HEV õpilaste arv on võrreldes teiste Valga valla koolidega madal. Täheldatav on ka õpetajate-õpilaste suhtarvu positiivne seos HEV õpilaste osakaaluga, ehk kaasavad

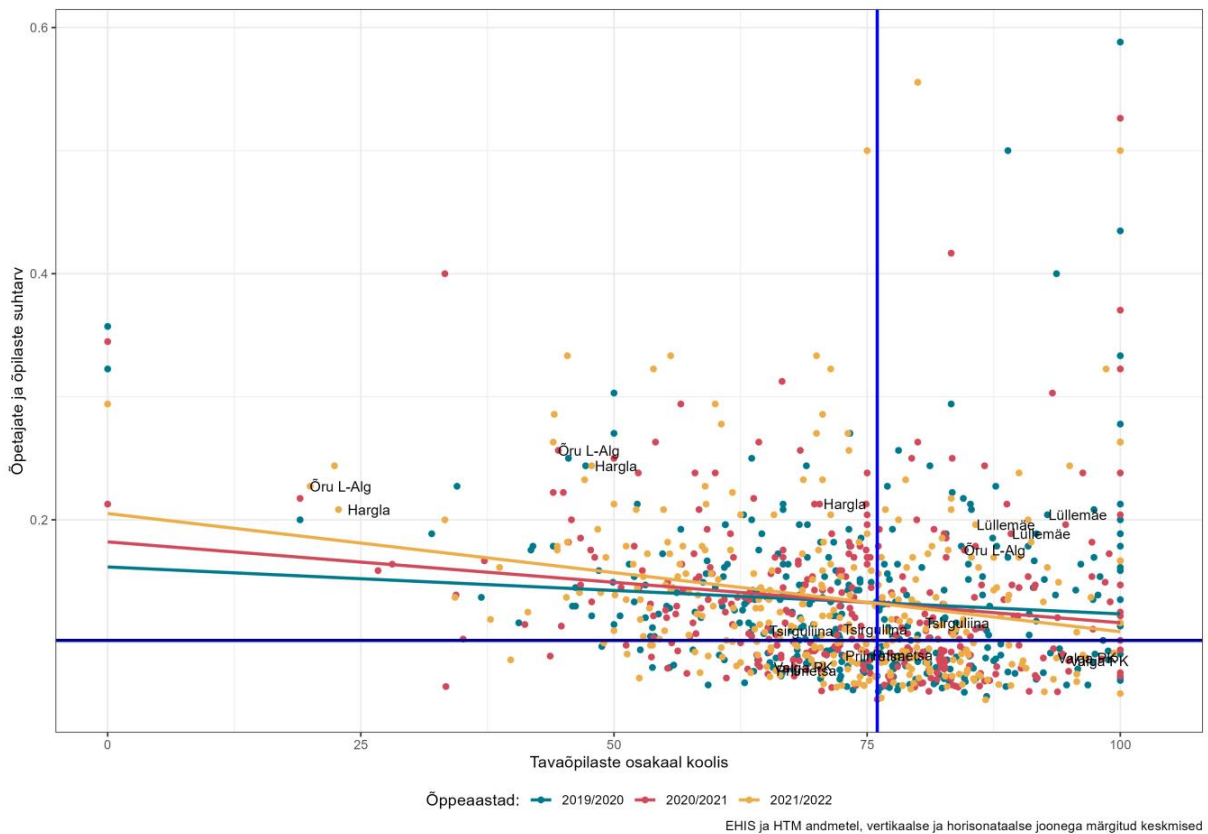
koolid nõuavad enam õpetajaid ja tugispetsialiste. Viimane TALISE aruanne näitab, et kooljuhtide hinnangul on HEV õpilaste kaasamine koolitöö bürokraatiakoorma ja õpetajate nappuse kõrval suurim stressiallikas.

Joonis 2.3. Toetust saanud koolide õpetajate keskmised hinnangud kooli võimalustele HEV õpilaste õpetamisel, 2017/2018 ja 2021/2022 õa

Allikas: Haugas et al (2023), Kaire Põdra illustratsioon

Joonisel 2.4. Tavaõpilaste (ei ole HEV õpilased) osakaal koolis ja õpilaste-õpetajate suhtarvud

Allikas- autorite visualiseering

Koolide pidamise ja koolivõrgu arendamine on seotud väljakutsetega, et tagada õpilastele võrdsed võimalused nii kodulähedase põhikooli kui ka kvaliteetse hariduse näol. Nii näiteks on koolide erinevused õpilaste arvudes, HEV õpilaste ja teise koduse keelega õpilaste osakaalus, kvalifitseeritud õpetajate olemasolus kui ka õpilaste perekondlikus taustas erinevad ka valla sees.

Tabel 2.2. Valga valla koolide keskmised näitajad õppeaastate lõikes

	2017/2018	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022	Vähiksem kool	Suurim kool
Õpilaste arv							
I aste	468	444	411	417	409	8	231
II aste	459	467	453	452	452	2	258
III aste	466	452	445	454	460	12	272

Gümnaasium	166	181	177	167	176	176	176	
<hr/>								
Õpetajate							Min	Max
keskmise vanus								
<hr/>								
Gümnaasium	48.40	50.00	49.60	49.10	50.60	50.60	50.60	
Keskool	54.20							
Põhikool	47.36	49.13	49.75	50.27	50.60	45.00	59.00	
60 aastaste või vanemate õpetajate osakaal								
Gümnaasium	0.23	0.32	0.28	0.24	0.23	0.23	0.23	
Keskool	0.38							
Põhikool	0.22	0.25	0.25	0.27	0.26	0.15	0.33	
<hr/>								

Allikad: Haridusilm, HTM rahuloluküsitlused, HTM koolide registripõhine andmebaas 2023, autorite arvutused

Kokkuvõtvalt (vt tabel 2.2) iseloomustab valla haridusmaastikku suur koolidevaheline erinevus õpilaste arvudes, kõrge ja kasvav õpetajate keskmine vanus (eriti põhikoolis) ja üle 60-aastaste õpetajate suur osakaal.

2.2.5. Valga valla koolide sisendid

Heade haridustulemuste (tulemuslikkuse) loomiseks ehk tulemuslikuks koolipidamiseks tarvilikud sisendid on head õpetajad ja õppevahendid, end hästi tundvad toetatud kodudega ja ettevalmistusega õpilased. Õpetajate headuse mõõtmine on keeruline ülesanne, seega saab selle taandada õpetajate kvantiteedi (mida rohkem õpetajaid õpilase kohta, seda suuremad haridusressursid) ja kvalifikatsiooninõuete täitmise peale. Valga vallas on üldiselt klassi keskmised suurused väikesed ja õpilasi õpetaja kohta vähe (efektiivsetes koolides on nad tüüpiliselt 12-15 õpilast õpetaja kohta). Samas on õpetajad kõrgelt kvalifitseeritud. Nagu juba mainitud on õpilaste taust koduste haridusressursside lõikes pigem madal, seda kompenseerib ilmselt vähemasti osaliselt alushariduses osalenud õpilaste kõrge osakaal.

Tabel 2.3. Valga valla koolide (N = koolide arv) keskmised sisend- ja väljundnäitajad
(tulemuslikkuse näitajad) õppeaastate lõikes koos standardhälbega (SD)

Muutuja	2017/2018		2018/2019		2019/2020		2020/2021		2021/2022	
	N	keskmi ne SD	N	keskmi ne SD	N	keskmi ne SD	N	keskmi ne SD	N	keskmi ne SD
Kooli sisendnäitajad										
Keskmine klassi suurus põhikoolis	5	13 6.2	5	13 6.3	5	12 6.5	5	12 6.2	6	11 5.5
Keskmine klassi suurus gümnaasiumis	2	7.4 9.1	1	15	1	15	1	14	1	15
õpilasi õpetaja kohta põhikoolis	6	9 3.5	6	8.1 3.2	6	7.9 3.5	6	7.6 3.4	6	7.9 3.7
õpilasi õpetaja kohta gümnaasiumis/keskkoolis	2	6.1 7.5	1	12	1	12	1	11	1	11
Kvalifitseeritud õpetajate osakaal põhikoolis	6	80 9.5	6	76 13	6	74 13	6	75 12	6	69 9.7
Kvalifitseeritud õpetajate osakaal gümnaasiumis	2	88 0.7 1	1	96	1	92	1	92	1	88
Põhikoolis käivate õpilaste osakaal, kes osalesid alushariduses	6	75 28	6	91 13	6	91 14	6	82 13	6	89 11
Koolide tulemuslikkuse näitajad										
Väljalangevus põhikoolist %	5	1 1.4	5	0 0	5	0 0	5	0.16 6	5	0 0
Väljalangevus	1	0	1	3	1	0	1	0	1	0

gümnaasiumist %															
Põhikooli järgselt õpinguid jätkavate osakaal	5	95	4.8	5	97	4.5	5	99	2.5	5	89	22	5	95	6.5
Gümnaasiumi järgselt õpinguid jätkavate osakaal	2	86	20	1	64		1	55		1	54		1	57	
Matemaatika põhikooli eksami punktid	5	27	6.4	5	27	9.9	0			5	24	6.1	5	22	7.1
Matemaatika põhikooli eksami koolisisene erinevus(ed)	5	15	1.1	5	11	3.1	0			5	12	1.2	5	11	4.5
Eesti keele põhikooli eksami punktid⁷	7	52	36	7	45	32	7			7	46	32	7	49	34
Eesti keele põhikooli eksami koolisisene erinevus(ed)	7	11	8.1	7	9.4	7	7			7	15	12	7	12	11
Keskmine hinne põhikooli lõpus	5	4.2	0.2	5	3.9	0.2	5	4.1	0.2	5	4.2	0.1	5	4.1	0.4
Gümnaasiumisse sisse astujate matemaatika põhikooli eksami punktid	1	36		1	34		1	39		0			1	30	
Gümnaasiumisse sisse astujate Eesti keele põhikooli eksami punktid	1	74		1	74		1	75		0			1	72	
Kaasava hariduse ja koduste															

haridusressursside näitajad													
HEV õpilasi üldtoega			6	20	18	6	15	11	6	31	29		
HEV õpilasi tõhustatud toega			6	6.2	4.7	6	6.7	7.9	6	6	2.8		
HEV õpilasi eritoega			6	1.8	2.1	6	2.6	3.5	6	2.8	2.6		
Tavaõpilaste osakaal koolis			7	76	18	7	79	19	7	66	33		
HEV õpilaste osakaal tavaklassis			6	68	35	5	63	36	6	68	30		
HEV õpilaste osakaal eriklassis			6	32	35	5	37	36	6	32	30		
Teise koduse keelega õpilaste osakaal	6	13	18	6	14	17	6	14	16	6	12	18	
Rändetaustaga õpilaste osakaal	2	1.5	2	1	0.3	1	0.3	2	2.4	2.2	2	4.1	4.5

Allikad: Haridusilm, HTM rahuloluküsitlused, HTM koolide registripõhine andmebaas 2023, autorite arvutused

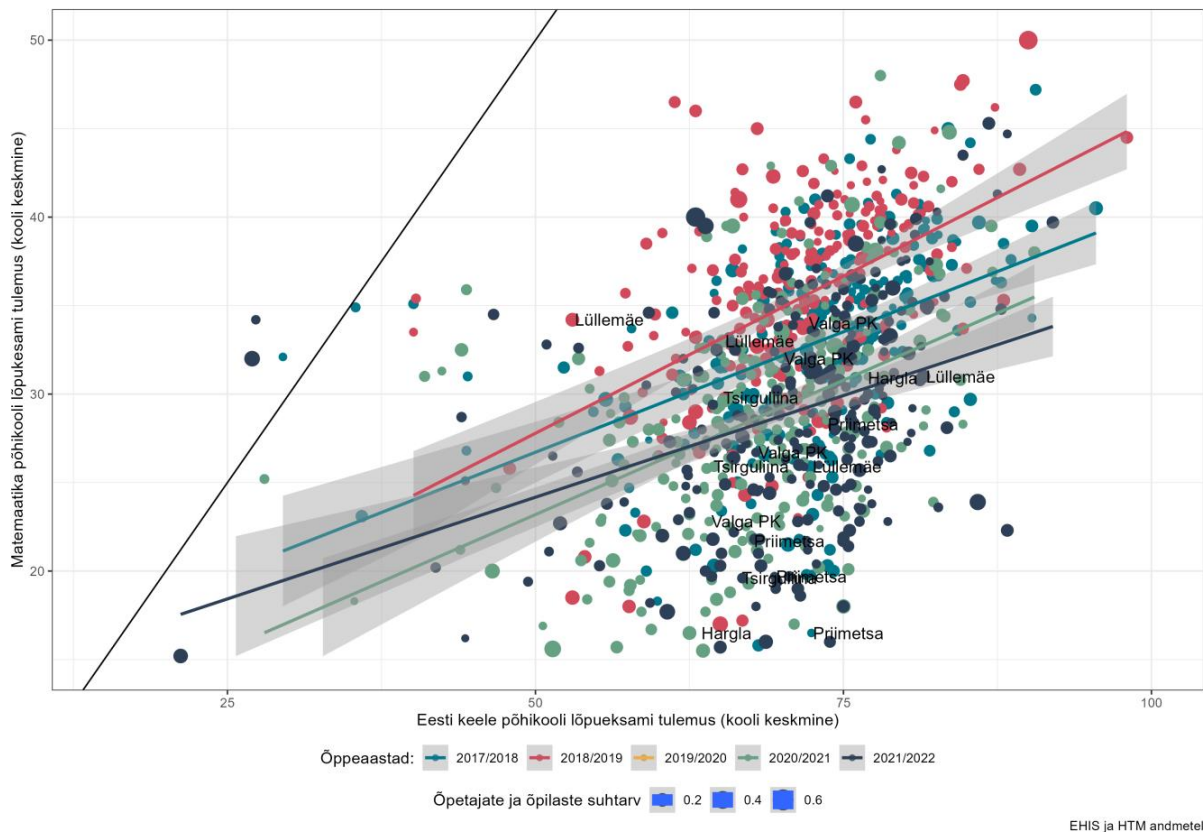
Samas on HEV õpilasi (tõhustatud ja eritoega) kaasatud keskmistel ligi 10% ja nendest õpivad tavaklassis ligi 2/3 õpilastest. Märkimist väärib ka keskmisest kõrgem teise koduse keelega õpilaste osakaal ning kasvava rändetaustaga õpilaste osakaal koolides.

Kokkuvõtvalt, Valga vald on hariduskorralduslikult keeruliste valikute ees – suhteliselt nõrkade koduste haridusressursside, teise koduse keele, HEV ja rändetaustaga õpilaste suur osakaal nõuab palju haridusressursse. Samas on õpetajad vananemas, klassid aga väikesed ja õpilaste arvud jätkuvalt kahanemas.

2.2.6. Valga valla koolide väljundid· hariduse tulemuslikkus

Tabelist 2.3 on näha, et kuigi keskmised hinded põhikoolide lõpus on suhteliselt kõrged (pigem üle 4.0), siis põhikooli standardiseeritud eksamil saadakse keskmiselt vähem kui pooled punktid matemaatikas ja veidi enam kui pooled punktid eesti keeles. Võrreldavalt (vt joonis 2.5) ollakse tulemuslikkusest pigem Eesti keskmiste hulgas, eesti keele punktide lõikes on mõnel aastal Lüllemäe ja Hargla koolid olnud ka keskmisest kõrgemate tulemustega, aastad ei ole paraku vennad. Eriti matemaatika tulemuste osas on näha suurt volatiilsust (tõlgendada võib ka nii, et standardhälve koolide vahel ei ole hea näitaja, aga kooli sees on pigem „hea“, näidates, et kaasatud on erineva tasemega ja võimetega ning koduste haridusressurssidega õpilased). Gümnaasiumiosas on märgata mõningat selektiivsuse vähenemist – sisseastujate eksamitulemused on ajas langenud.

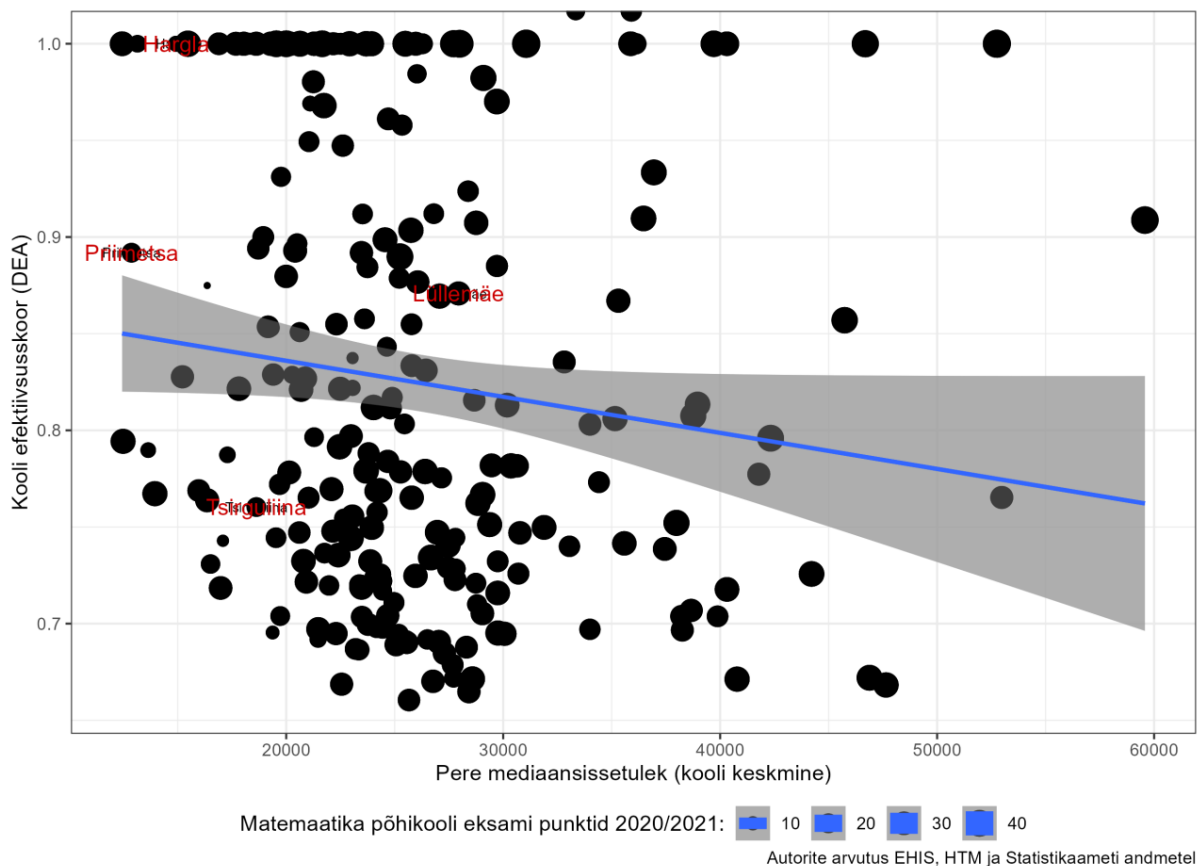
Joonis 2.5· Valga valla põhikoolid võrreldes teiste Eesti koolide eksamihinnetega

Allikas· Pöder et al. (2023)

Kuna koolide käsutuses olevad ressursid ei ole väga helled, aga haridustulemused on keskmised, kontrollime koolide efektiivsust ehk leiame sisendi-väljundi suhtena efektiivsusnäitaja ehk nn efektiivsusskoori (vt DEA meetodikat Pöder et al. (2023) Lisa 1).

Tulemusi illustreerib joonis 2.6. kus on näha, et Hargla kooli efektiivsus on pigem kõrge (kõrgeks loetakse efektiivsuskoori üle 0.9), ning Priimetsas ja Lüllemäel üle 0.85 ehk normaalne efektiivsus. Veidi madalam on Tsirguliina kooli efektiivsus.

Joonis 2.6. Valga valla põhikoolide efektiivsuskoor võrreldes teiste Eesti koolidega

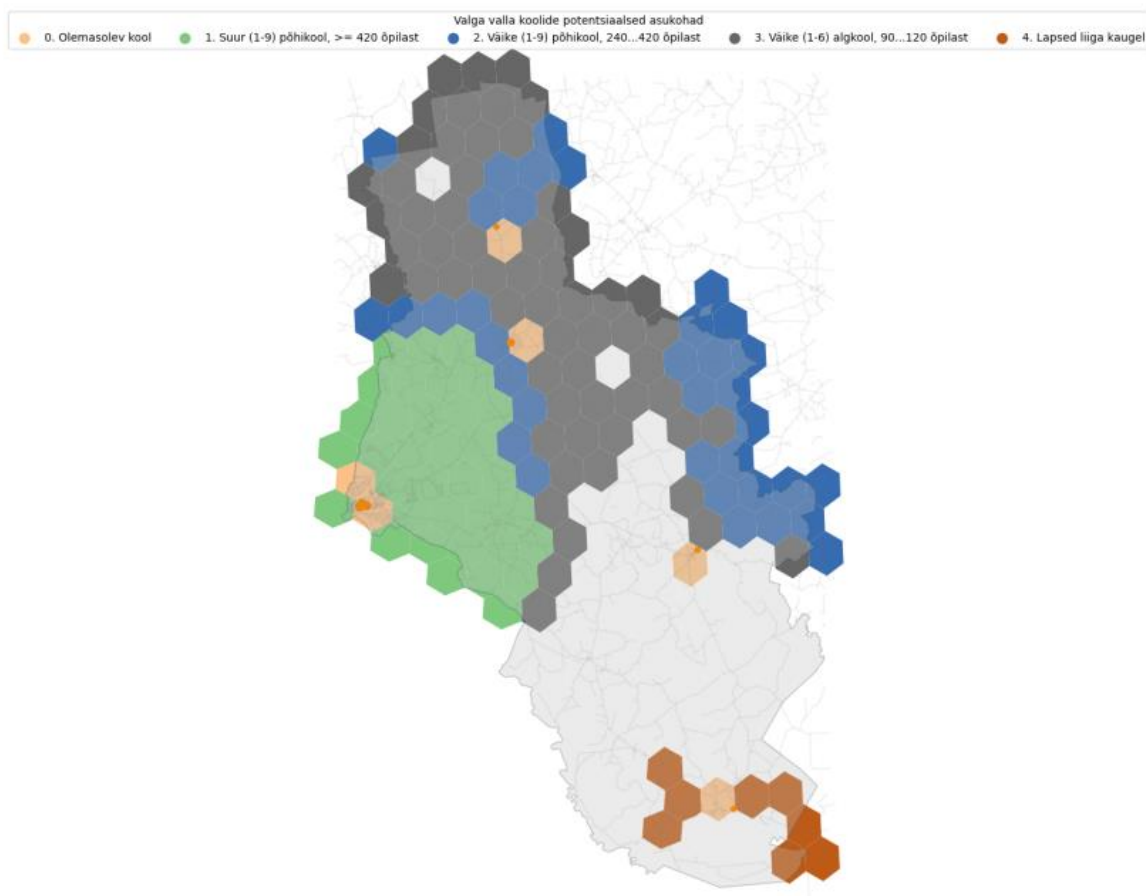
Allikas: Põder et al. (2023)

2.2.7. Valga valla hariduskorralduse peamised väljakutsed

Kokkuvõtvalt näeme, et Valga vald on koolikorraldusega hästi hakkama saanud, eriti arvestades oma demograafiliste arengute, vanemate sotsiaalmajandusliku staatuse jt probleemidega. Paraku ei tähenda efektiivsus tulemuslikkust ehk koolid näitavad pigem keskmist ja aasta-aastasse väga kõikuvaid tulemusi. Demograafilise ja sotsiaalmajandusliku arengu valguses hindame koolide pidamise ja koolivõrgu kaasajastamisel Valga vallas suurimaks järgmisi väljakutseid.

- 1) Kõrge kvaliteedi (tulemuslikkuse) tagamine. Tulemuslikkus tagab õpilaste haridusvalikud ja edasiõppimisvõimalused.
- 2) Elukohale lähedal (u 25 min koolitee) asuv põhikool ehk kodulähedase koolivõrgu optimeerimine. Koolivõrgu korrastamisel on tehtud head tööd, siiski jäävad klassid väikeseks ja õpetajate-õpilaste suhtarvud avaldavad survet õpetajate palganumbritele.
- 3) Kaasava hariduse juurutamine. Kaasava haridusega kaasnev suurenenud ressursivajadus vananeva õpetajaskonnaga vallas võib viidata oskuste ja teadmiste nappusele HEV õpilastega töötamisel.
- 4) Eestikeelsele koolile üleminek. Ükskeelne kool on tulevikuväljakutse, mille elluviimisel võib kaaluda alternatiive, sh ühe väga suure kooli asutamist mitme põhikooli baasil Valga linnas.

Joonis 2.7. Koolivõrgu korrastamise võimalused arvestades juba sündinud vanuserühmade elukohtadega Valga vallas

Allikas: Andre Veski visualiseering, Pöder et al. (2023) põhjal

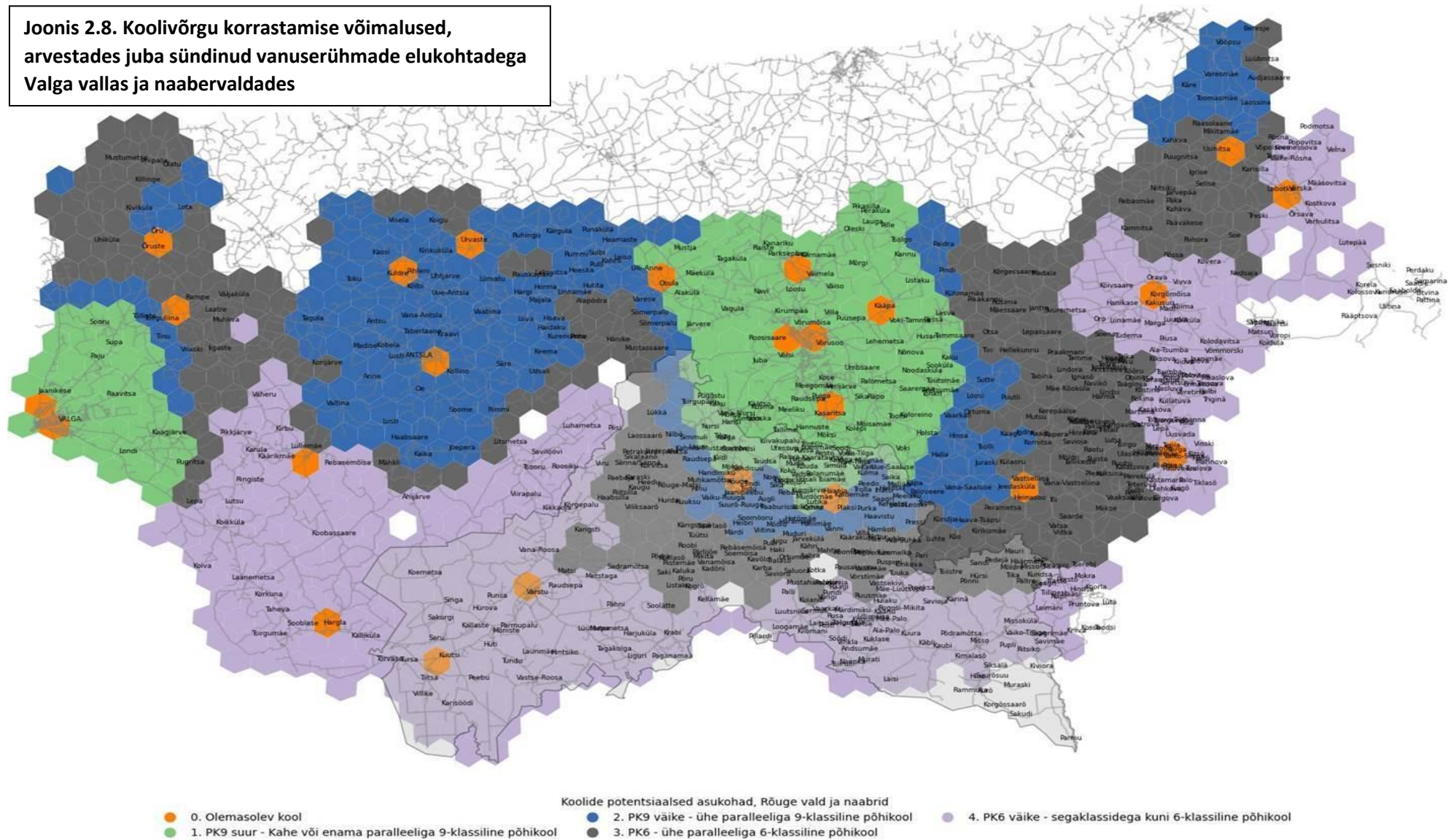
Kõigi nelja väljakutse valguses näeme, et peamised probleemid on seotud:

- 1) õpetajate kõrge keskmise vanusega. Õpetajate töö ja palgakorraldus peaksid olema noorte õpetajate karjäärivalikuid toetav.
- 2) koolivõrgu kokkutõmbamise vajadusega (vt joonis 2.7). Kas jätkata Valga linnas kahe põhikooliga, või luua üks suur põhikool, või arvestades eestikeelsele haridusele üleminekuga luua eraldi 1.–6. klassi kool ja progümnaasium, kas hoida tühjeneval piirilal alles kooli (või leida teisi haridustehnoloogilisi lahendusi), kas mõni kool viia 6-klassiliseks. Seega on võimalikud haridusuuendused, sh kogukonnakool (riiklikult rahastatud erakool), koolikoht kus käiakse õppimas digilahenduste toel vms. Paraku on eelpoolsõnastatud poliitilised probleemid, mis ei allu positiivsele analüüsile.

Joonisel 2.8 on esitatud joonisega 2.7 analoogiline kaart, kus on samad andmed ka Valga valla ja naabervaldade kohta.

Joonis 2.8. Koolivõrgu korrastamise võimalused, arvestades juba sündinud vanuserühmade elukohtadega Valga vallas ja naabervaldades

Haldus- ja asustusjaotus: Maa-amet 01.04.2023
 Eesti topograafia andmekogu, Maa-amet 2023
 Statistikaameti paiknemisindeksi järgi 2004-2022 sündinud laste asukohad
 EHIS õppeasutuste kontaktandmed seisuga 25.08.2023
 H3 Hexagonal hierarchical geospatial indexing system

2.3. Kutseharidus

Kutseharidust pakub Valga vallas Valgamaa Kutseõppekeskus (VKÕK), mille koosseisus töötab ka täiskasvanute gümnaasium. VKÕK asutati 1999. aasta 1. septembril Helme Kutsekeskkooli ja Valga Kutsekooli ühendamisel riigi kutseõppeasutuseks Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisalas.

VKÕK-i missioon on: Parendada inimeste sotsiaalsed positsiooni ühiskonnas, visioon: Kooli visioon

Tehnoloogiliste oskuste ja teadmiste arendamine ning personaalne lähenemine tagavad inimeste heaolu, ühiskonna sidususe, looduskeskkonna säilimise ja kultuuriruumi kestvuse, ning tunnuslause: Põhjalikud Oskused Piirideta Piirikoolist (POPP). Need haakuvad hästi Valga valla haridusstrateegia vastavate suundumustega.

Käesoleval ajal õpib VKÕK-i tasemeõppe kolmes valdkonnas (teenindus, tervis ja heaolu ning tootmine ja tehnika) kokku 753 õpilast. Lisaks tasemeõppele pakub VKÕK täienduskoolitusi (vt p2.5), konverentsi- ja seminariteenust, majutusteenust ning toitlustusteenust, sh õpperestoranis Taru.

Tabel 3.1. VKÕK-i õpetajate vanuseline jaotus

Õppeaasta	noorem kui 30	30-39	40-49	50-59	60 ja vanem	Kokku
2015/16	4	11	12	17	7	51
2016/17	8	7	16	15	6	52
2017/18	7	8	10	8	2	35
2018/19	5	10	11	4	3	33
2019/20	4	11	5	7	1	28
2020/21	4	12	19	12	3	50
2021/22	3	14	26	12	1	56
2022/23	4	14	20	22	9	69

Allikas: Haridussilm

Juba aastaid on VKÕK olnud ettevõtlusõppe baasiks Valga valla põhikoolide õpilastele (koos Valga Gümnaasiumiga).

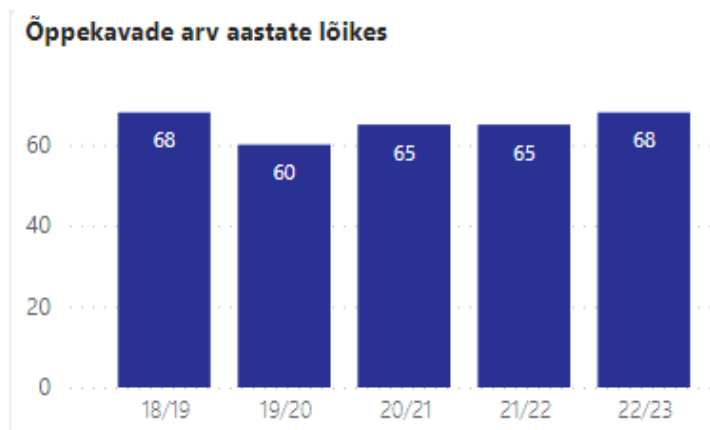
2.4. Huviharidus

Valga vallas on neli huvikooli: Valga Kultuuri- ja Huvialakeskus, Valga Muusikakool, Valga Ukraina Laupäevakool „Kalõna“ ning Valgamaa Noorte Tehnikakeskus. Tabel 4.1 kirjeldab õpilaste arvu muutust Valgamaa huvikoolides, sh neljas Valga valla huvikoolis. Valla huvikoolid pakuvad mitmekesiseid õpivõimalusi (vt joonis 4.1 ja 4.2). Lisaks nimetatutele kasutavad Valga valla lapsed ja noored ka võimalust õppida Valga huvikoolides, sh Valga Kunstikooli eestikeelsetes õpperühmades ja Valga Muusikakoolis.

Tabel 4.1. Õpilaste arv Valgamaa huvikoolides

Õppeasutus	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
☐ Otepää Muusikakool	98	87	84	86	95	92	102	99
☐ Puka Kunstikool	23	21	24	27	28	22	12	14
☐ Tõrva Muusikakool	125	115	112	127	128	119	119	105
☐ Valga Kultuuri- ja Huvialakeskus	216	287	233	253	241	248	219	253
☐ Valga Muusikakool	531	575	624	585	266	277	239	244
☐ Valga Ukraina laupäevakool "Kalõna"	20	20	16	17	13	10	15	19
☐ Valgamaa Noorte Tehnikakeskus	72	71	57	61	61	61	61	35
Total	1085	1176	1150	1156	832	829	767	769

Allikas: Haridussilm

Joonis 4.1. Õppekavade arv Valga valla huvikoolides

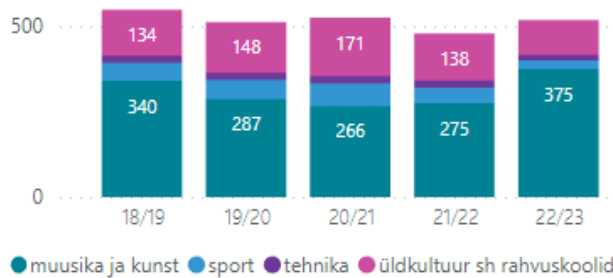
Allikas: Haridussilm

Oluline on tähele panna, et õpilaste arv ja õppivate isikute arv huvihariduse statistikas võivad erineda. Õppivad isikud on summeeritud isikupõhiselt, seepärast on õppivaid isikuid kokku vähem kui õppivaid isikuid huvikoolide alamtüübi või õppekavavaldkondade

lõikes – üks isik võib õppida mitmes erinevas huvikoolis mitme erineva valdkonna õppekaval.

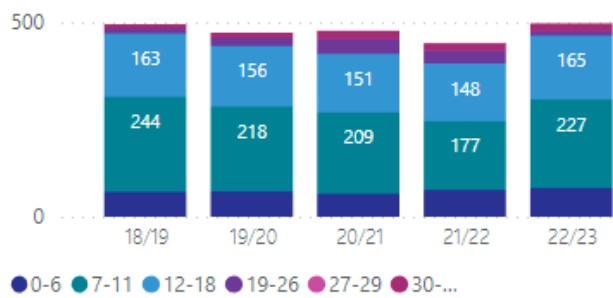
Õppivate isikute jaotus õppekavade valdkonniti aastate lõikes

Joonis 4.2. Valga valla huvikoolides õppivate isikute jaotus õppekavade valdkonniti

Allikas: Haridussilm

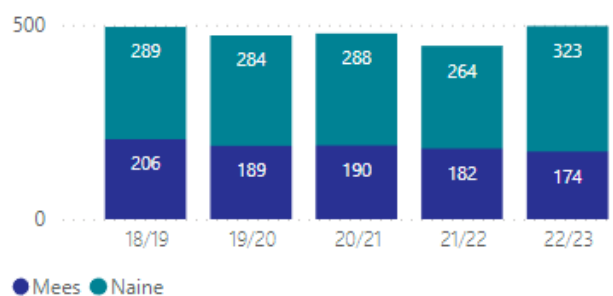
Õppivate isikute jaotus vanusegrupiti aastate lõikes

Joonis 2.10. Valga valla huvikoolides õppivate isikute jaotus vanusegrupiti

Allikas: Haridussilm

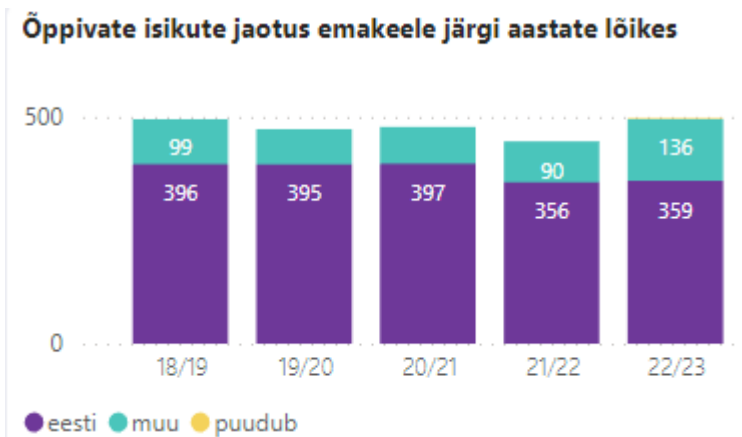
Õppivate isikute jaotus soo järgi aastate lõikes

Joonis 2.11. Valga valla huvikoolides õppivate isikute sooline jaotus

Allikas: Haridussilm

Joonis 2.12. Valga valla huvikoolides õppivate isikute jaotus emakeele järgi

Allikas: Haridussilm

Valga valla elukestva õppe süsteemi osaks on ka noortekeskused, kultuuri- ja rahvamajad, raamatukogud, muuseumid ja spordiklubid, mis pakuvad tegutsemisvõimalusi erinevatele elanike ja huvirühmadele. Vallas töötab avatud noortekeskus (Valgas, Tsirguliinas, Õrus, Harglas ja Lüllemäel) ning neli kultuuri- ja rahvamaja: Valga Kultuuri- ja Huvialakeskus, Lüllemäe Kultuurimaja, Hargla Maakultuurimaja, Tsirguliina Rahvamaja. Vallas tegutseb Valga Keskraamatukogu ning selle üheksa haruraamatukogu valla eri piirkondades (Hargla, Kaagjärve, Koikküla, Laatre, Lüllemäe, Sooru, Tagula, Tsirguliina ja Õru). Vallas on ka kaks muuseumit: Valga Muuseum ja Valga Isamaalise Kasvatuse Püsiekspositsioon ning toimib 38 spordiklubi, nii erinevatele spordialadele orienteeritud kui territoriaalselt piiritletud.

Huvihariduse väljakutseteks Valga vallas on:

- 1) noorte osalus huvihariduses (hetkel on see näitaja 12%).
- 2) täiskasvanute piiratud võimalused osaleda huvitegevuses.

2.5. Täiskasvanuharidus

Valga maakonnas ja Valga vallas on 20–64-aastaste osakaal väiksem kui Eestis tervikuna (vt p.3.1). Detailsem analüüs näitab, et hõivemäär on väiksem ka erinevates vanuse-, haridus- ja rahvusgruppides. Eesti keskmisega võrreldes on 20–64-aastaste seas rohkem vanadus- ja töövõimetupensionäre ning puuetega inimesi. Eesti keskmisega võrreldes on suurem madala haridustasemega inimeste osatähtsus, eelkõige nooremate inimeste hulgas. Palju

on ka madala haridustasemega lapsevanemaid. Kutseharidusega elanike osatähtsus on 20–64-aastaste seas Eesti keskmisest suurem, kõrgharidusega elanike osatähtsus aga väiksem. Inglise keele oskajate osatähtsus 35–54-aastaste seas on Eesti keskmisega võrreldes madalam, samuti on madalam vene keele oskajate osatähtsus noorte seas. Ettevõtete sünni- ja surmamäär on Eesti keskmisel tasemel. Suhteliselt rohkem on kõrgharidusega teenindus-, oskus- ja lihttöötajaid ning vähem madala haridustasemega isikuid kõrgharidust eeldaval ametikohal. Täienduskoolituses osalenute osatähtsus on Valga maakonnas Eesti väikseim. Kokkuvõttes, Valga maakond ja ka Valga vald on vaadatud näitajate seisukohalt Eesti üks kehvemas seisus maakondi.

Eeskätt võib Valga maakonnas välja tuua järgmisi gruppe ja probleemkohti täiskasvanuhariduse pakkumisel:

- majanduslikult mitteaktiivsed ja töötud inimesed,
- vanadus- ja töövõimetupensionärid,
- puuetega inimesed,
- Madala haridustasemega elanikud, eriti nooremaealised,
- puuduva või halva võõrkeelte oskusega elanikud,
- madala haridustasemega lapsevanemad,
- kõrgharidusega töötajad madalamat haridustaset eeldavatel ametikohtadel,
- lihttöölised,
- elukestvas õppes mitteosalejad.

Valga valla põhilised täienduskoolituse pakkujad on: erakool Lüllemäe Rahvaõpistu, Koolituskeskus Walk, SA Valgamaa Arenguagentuur, Siimon OÜ, OÜ KURSUS&KO, MTÜ Valgamaa Puuetega Inimeste Koda, Tankla koolituskeskus ja Valgamaa Kutseõppekeskus. Nagu tabelist 5.1 selgub on Koolituskeskus Walk ja Valgamaa Kutseõppekeskus oma koolituspakkumiselt konkurentsitult kõige suuremad.

Tabel 5.1. Valga valla täiskasvanukoolituse pakkujate koolituspakkumise mahud aastal 2022

Aasta	Registrikood	Õppeasutuse Nimetus	Õppijate arv	Tunnistuste arv	Kursuste arv kokku	Kursused mahus kuni 8 akad tundi	Kursused mahus 9-26 akad tundi	Kursused mahus 27-80 akad tundi	Kursused mahus 81-240 akad tundi	Kursused mahus rohkem kui 240 akad tundi
2022	80068615	erakool Lüllemäe Rahvaõpistu	64	52	150	42	0	108	0	0
2022	80087434	Koolituskeskus Walk	1,212	1,026	126	0	9	111	5	1
2022	90001227	SA Valgamaa Arenguagentuur	8	6	1	0	0	1	0	0
2022	11777714	Siimon OÜ	56	40	8	0	0	1	4	3
2022	80312831	Tankla Koolituskeskus	98	98	8	0	0	8	0	0
2022	70005571	Valgamaa Kutseõppekeskus	697	649	59	4	37	13	1	4
Kokku			2,135	1,871	352	46	46	242	10	8

Allikas: Haridussilm

Tabelis 5.2 on esitatud Valga valla täiskasvanukoolituse pakkujate koolituspakkumise koondandmed. Nagu tabelist näha, on täiskasvanukoolituse kogumaht viimastel aastatel oluliselt vähenenud. Pole selge, kas selle põhjuseks on vaid Covid-19 pandeemia või on ka teisi põhjuseid.

Tabel 5.2. Valga valla täiskasvanukoolituse pakkujate koolituspakkumise koondandmed aastatel 2016– 2022

	Õppijate arv	Tunnistuste arv	Kursuste arv kokku	Kursused kuni 8 a/t	Kursused 9-26 a/t	Kursused 27-80 a/t	Kursused 81-240 a/t	Kursused rohkem kui 240 a/t
2022	1 254	1 079	135	3	8	111	15	8
2021	1 763	1 456	201	0	14	159	25	3
2020	2 584	2 138	243	1	6	174	58	4
2019	3 187	2 703	368	5	10	321	27	5
2018	2 286	1 980	380	4	17	346	10	3
2017	1 503	1 062	207	7	28	152	12	8
2016	2 135	1 871	352	46	46	242	10	8

Allikas: Autorite arvutused Haridussilma andmete põhjal

Tabelites 5.3 kuni 5.10 on toodud Valga valla täiskasvanukoolituse pakkujate koolituspakkumise mahud aastatel 2016–2022.

Tabel 5.3. Valgamaa Kutseõppekeskuse koolituspakkumise maht aastatel 2016–2022

Aasta	Registrikood	Õppeasutuse Nimetus	Õppijate arv	Tunnistuste arv	Kursuste arv kokku	Kursused mahus kuni 8 akad tundi	Kursused mahus 9-26 akad tundi	Kursused mahus 27-80 akad tundi	Kursused mahus 81-240 akad tundi	Kursused mahus rohkem kuni 240 akad tundi
2022	70005571	Valgamaa Kutseõppekeskus	697	649	59	4	37	13	1	4
2021	70005571	Valgamaa Kutseõppekeskus	242	177	23	4	6	7	3	3
2020	70005571	Valgamaa Kutseõppekeskus	513	502	39	4	16	16	3	0
2019	70005571	Valgamaa Kutseõppekeskus	508	466	39	5	5	20	8	1
2018	70005571	Valgamaa Kutseõppekeskus	824	727	58	1	6	45	5	1
2017	70005571	Valgamaa Kutseõppekeskus	689	593	53	0	14	37	2	0
2016	70005571	Valgamaa Kutseõppekeskus	336	275	23	0	3	14	6	0
Kokku			3,809	3,389	294	18	87	152	28	9

Allikas: Haridussilm

Tabel 5.4. Tankla Koolituskeskuse koolituspakkumise maht aastatel 2016–2022

Aasta	Registrikood	Õppeasutuse Nimetus	Õppijate arv	Tunnistuste arv	Kursuste arv kokku	Kursused mahus kuni 8 akad tundi	Kursused mahus 9-26 akad tundi	Kursused mahus 27-80 akad tundi	Kursused mahus 81-240 akad tundi	Kursused mahus rohkem kuni 240 akad tundi
2022	80312831	Tankla Koolituskeskus	98	98	8	0	0	8	0	0
2020	80312831	Tankla Koolituskeskus	135	135	32	0	0	32	0	0
2019	80312831	Tankla Koolituskeskus	88	86	86	0	0	86	0	0
2018	80312831	Tankla Koolituskeskus	110	106	32	0	0	32	0	0
2017	80312831	Tankla Koolituskeskus	77	72	32	0	0	32	0	0
2016	80312831	Tankla Koolituskeskus	48	43	43	0	0	43	0	0
Kokku			556	540	233	0	0	233	0	0

Allikas: Haridussilm

Tabel 5.5. Siimon OÜ koolituspakkumise maht aastatel 2016–2022

Aasta	Registrikood	Õppeasutuse Nimetus	Õppijate arv	Tunnistuste arv	Kursuste arv kokku	Kursused mahus kuni 8 akad tundi	Kursused mahus 9-26 akad tundi	Kursused mahus 27-80 akad tundi	Kursused mahus 81-240 akad tundi	Kursused mahus rohkem kuni 240 akad tundi
2022	11777714	Siimon OÜ	56	40	8	0	0	1	4	3
2021	11777714	Siimon OÜ	69	51	12	0	0	1	6	5
2020	11777714	Siimon OÜ	31	23	5	0	0	0	3	2
2019	11777714	Siimon OÜ	132	112	15	0	2	2	7	4
2018	11777714	Siimon OÜ	138	128	13	0	0	5	5	3
2017	11777714	Siimon OÜ	183	145	20	0	0	7	10	3
2016	11777714	Siimon OÜ	55	51	6	0	0	5	0	1
Kokku			664	550	79	0	2	21	35	21

Allikas: Haridussilm

Tabel 5.6. SA Valgamaa Arenguagentuur koolituspakkumise maht aastatel 2016–2022

Aasta	Registrikood	Õppeasutuse Nimetus	Õppijate arv	Tunnistuste arv	Kursuste arv kokku	Kursused mahus kuni 8 akad tundi	Kursused mahus 9-26 akad tundi	Kursused mahus 27-80 akad tundi	Kursused mahus 81-240 akad tundi	Kursused mahus rohkem kuni 240 akad tundi
2022	90001227	SA Valgamaa Arenguagentuur	8	6	1	0	0	1	0	0
2020	90001227	SA Valgamaa Arenguagentuur	14	14	1	0	0	1	0	0
2019	90001227	SA Valgamaa Arenguagentuur	17	15	1	0	0	1	0	0
Kokku			39	35	3	0	0	3	0	0

Allikas: Haridussilm

Tabel 5.7. OÜ KURSUS&KO koolituspakkumise maht aastatel 2016–2022

Aasta	Registrikood	Õppeasutuse Nimetus	Õppijate arv	Tunnistuste arv	Kursuste arv kokku	Kursused mahus kuni 8 akad tundi	Kursused mahus 9-26 akad tundi	Kursused mahus 27-80 akad tundi	Kursused mahus 81-240 akad tundi	Kursused mahus rohkem kuni 240 akad tundi
2021	10210678	OÜ KURSUS & KO	22	19	19	0	4	15	0	0
2020	10210678	OÜ KURSUS & KO	0	0	0	0	0	0	0	0
2018	10210678	OÜ KURSUS & KO	0	0	0	0	0	0	0	0
2017	10210678	OÜ KURSUS & KO	0	0	0	0	0	0	0	0
Kokku			22	19	19	0	4	15	0	0

Allikas: Haridussilm

Tabel 5.8. MTÜ Valgamaa Puetega Inimeste Koda koolituspakkumise maht aastatel 2016–2022

Aasta	Registrikood	Õppeasutuse Nimetus	Õppijate arv	Tunnistuste arv	Kursuste arv kokku	Kursused mahus kuni 8 akad tundi	Kursused mahus 9-26 akad tundi	Kursused mahus 27-80 akad tundi	Kursused mahus 81-240 akad tundi	Kursused mahus rohkem kuni 240 akad tundi
2017	80102000	MTÜ Valgamaa Puetega Inimeste Koda	4	4	1	0	0	0	1	0
Kokku			4	4	1	0	0	0	1	0

Allikas: Haridussilm

Tabel 5.9. Koolituskeskus Walk koolituspakkumise maht aastatel 2016–2022

Aasta	Registrikood	Õppeasutuse Nimetus	Õppijate arv	Tunnistuste arv	Kursuste arv kokku	Kursused mahus kuni 8 akad tundi	Kursused mahus 9-26 akad tundi	Kursused mahus 27-80 akad tundi	Kursused mahus 81-240 akad tundi	Kursused mahus rohkem kuni 240 akad tundi
2022	80087434	Koolituskeskus Walk	1,212	1,026	126	0	9	111	5	1
2021	80087434	Koolituskeskus Walk	1,087	783	147	0	17	128	2	0
2020	80087434	Koolituskeskus Walk	1,559	1,272	151	0	1	145	4	1
2019	80087434	Koolituskeskus Walk	2,369	1,954	221	0	1	208	12	0
2018	80087434	Koolituskeskus Walk	1,492	1,157	138	0	0	90	48	0
2017	80087434	Koolituskeskus Walk	778	610	63	0	0	51	12	0
2016	80087434	Koolituskeskus Walk	733	628	65	0	0	49	9	7
Kokku			9,230	7,430	911	0	28	782	92	9

Allikas: Haridussilm

Tabel 5.10. Erakool Lüllemäe Rahvaõpistu koolituspakkumise maht aastatel 2016–2022

Aasta	Registrikood	Õppeasutuse Nimetus	Õppijate arv	Tunnistuste arv	Kursuste arv kokku	Kursused mahus kuni 8 akad tundi	Kursused mahus 9-26 akad tundi	Kursused mahus 27-80 akad tundi	Kursused mahus 81-240 akad tundi	Kursused mahus rohkem kuni 240 akad tundi
2022	80068615	erakool Lüllemäe Rahvaõpistu	64	52	150	42	0	108	0	0
2021	80068615	erakool Lüllemäe Rahvaõpistu	83	32	6	3	1	1	1	0
2020	80068615	erakool Lüllemäe Rahvaõpistu	34	34	152	0	0	152	0	0
2019	80068615	erakool Lüllemäe Rahvaõpistu	73	70	6	0	2	4	0	0
2018	80068615	erakool Lüllemäe Rahvaõpistu	20	20	2	0	0	2	0	0
2017	80068615	erakool Lüllemäe Rahvaõpistu	32	32	32	0	0	32	0	0
2016	80068615	erakool Lüllemäe Rahvaõpistu	82	82	8	3	5	0	0	0
Kokku			388	322	356	48	8	299	1	0

Allikas: Haridussilm

Valga vald on liitunud pilootprogrammiga „Täiskäik“. Programmi tulemusena valmis 2023. aasta lõpus mudel, mis pakub nii osalevatele kui ka teistele omavalitsustele viise, kuidas mõtestada kohaliku tasandi vaatest täiskasvanute õppimise toetamist, millised on võimalikud tegevused ja kellega koos tegutseda. Vald on keskendunud ennekõike töötava koostöövõrgustiku loomisele. Valla veebilehelt võib leida bänneri „Õppida on äge igas eas“ ja sellele klikates avaneb loend mitmesugustest koolitustest ning õpisündmustest.

3. *Demograafilised arengud Valga vallas*

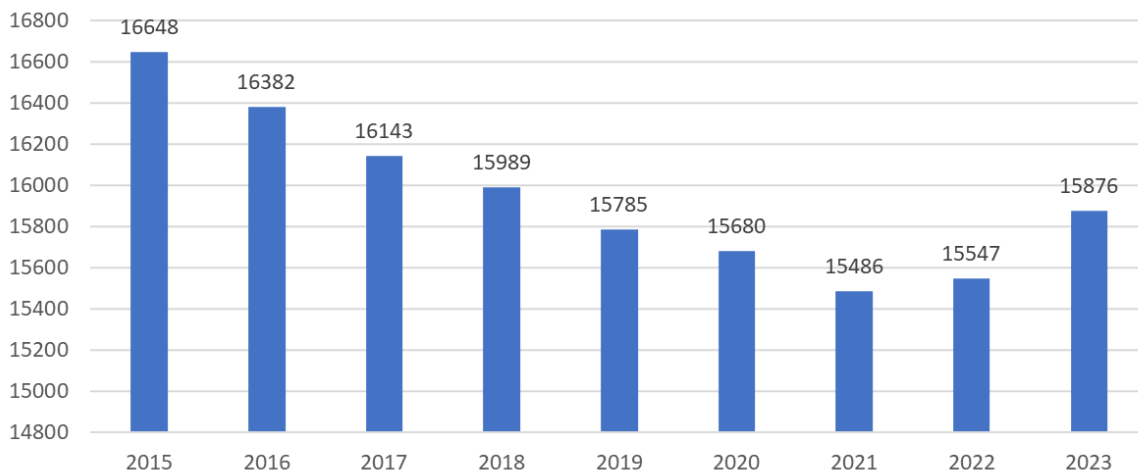
Selles peatükis analüüsitakse põgusalt üldisi demograafilisi arenguid Valga vallas ja eriti õpilaste arvu muutust. Demograafilistesse prognooside puhul tuleb tähele panna, et need on alati seotud tehtud eeldustega rändevoogude kohta tulevikus. Väikese piirkonna puhul mõjutavad üksikud juhuslikud sündmused oluliselt demograafilisi arenguid ja prognoosi usaldusväärsust.

3.1. Üldised demograafilised arengud

Statistikaameti andmetel elab Valga vallas 2023. aasta seisuga 15 876 inimest (vt joonis 3.1). Kui Eestis tervikuna on rahvaarv perioodil 2018–2023 kasvanud (3,7% võrra), siis Valga vallas elab viie aasta taguse ajaga võrreldes ca 125 inimest vähem (-0,8%).

Valga valla elanike arv on langustrendis ja rahvastikuprognosid näitavad vähenemise jätkumist. Allolev joonis kirjeldab elanike arvu aastatel 2015–2023. Jooniselt on näha kerge rahvaarvu suurenemine 2022 ja 2023 aasta andmetel, mida võib olulisel määral seostada Ukraina sõjapõgenike Eestisse asumisega.

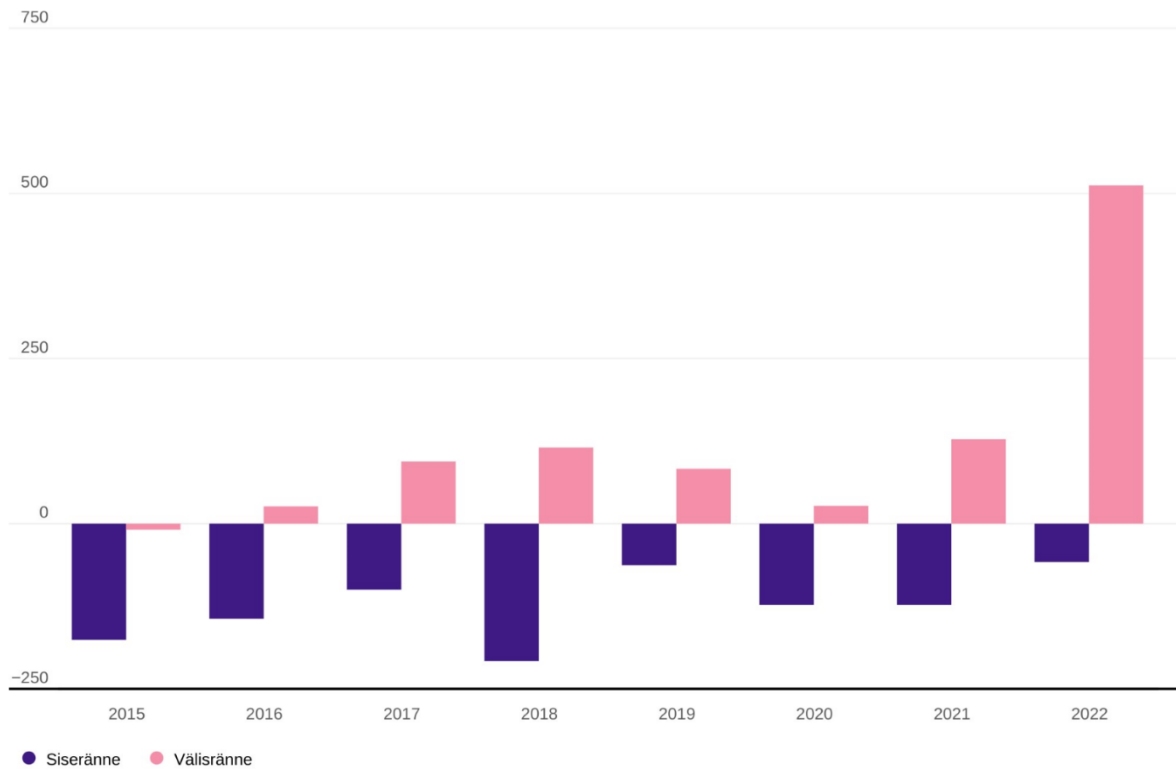
Joonis 3.1. Valga valla elanike arv aastatel 2015–2023

Allikas: Statistikaamet

Valga valla siseränne (sama riigi piires teise kohta kolimine) on aastate lõikes negatiivne ja välisränne (ühest riigist teise riiki kolimine) on alates 2016. aastast olnud kergelt positiivne (vt joonis 3.2). Viimaste aastate hüppeline kasv on valdavalt seotud sõjapõgenikega, kelle osakaal Valga vallas (2.7% rahvastikust) on oluliselt üle Eesti keskmise (1.5% rahvastikust) (<https://arenguseire.ee/raportid/omavalitsuste-koormus-ukraina-sojapogenike-vastuvotmisel/>). 2023. aasta seisuga omav Valga vallas registreeritud elukohta 503 Ukraina rahvusest inimest.

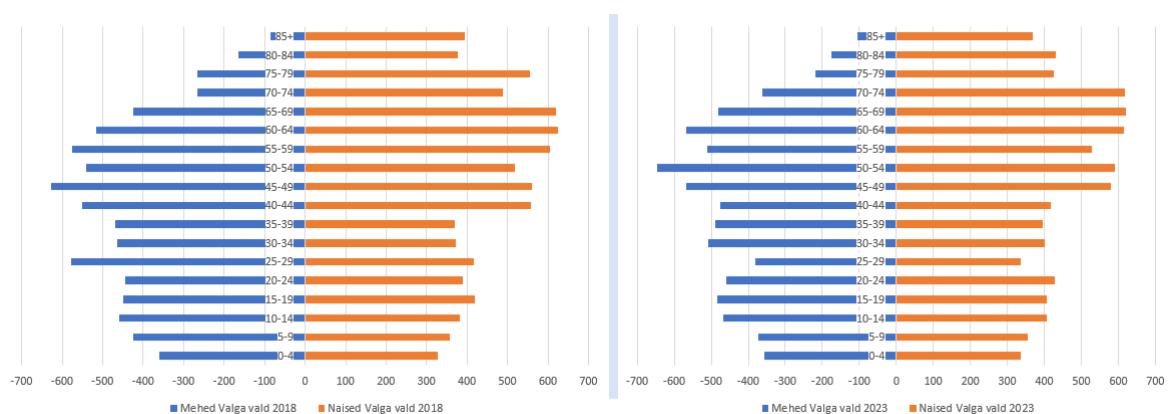
Valga valla elanike sooline- ja vanuskoosseis sarnaneb suures plaanis kogu Eesti rahvastiku struktuurile, kus eakate osakaal kogurahvastikust on suur ja noorte vanusrühmad on väiksemad (vt joonis 3.3). Valga vallas on võrreldes kogu Eesti elanikega pisut rohkem 70+ vanuses inimesi ja vähem tööealist elanikkonda. Ebahariliku muutusena torkab silma 25–29aastaste meeste arvu väga oluline vähenemine vallas, keda oli 577 inimest 2018. aastal ja ainult 380 aastal 2023. Vähenenud on ka samas vanuses naiste arv, 417 inimeselt 337 inimesele. Ilmselt peegeldab selline muutus Valga valla maalist keskkonda ja noorte soovi liikuda ennast teostama suurematesse keskustesse.

Vaata interaktiivset graafikut juhtimislaud.stat.ee

Joonis 3.2. Rändesaldo Valga vallas, 2015–2022

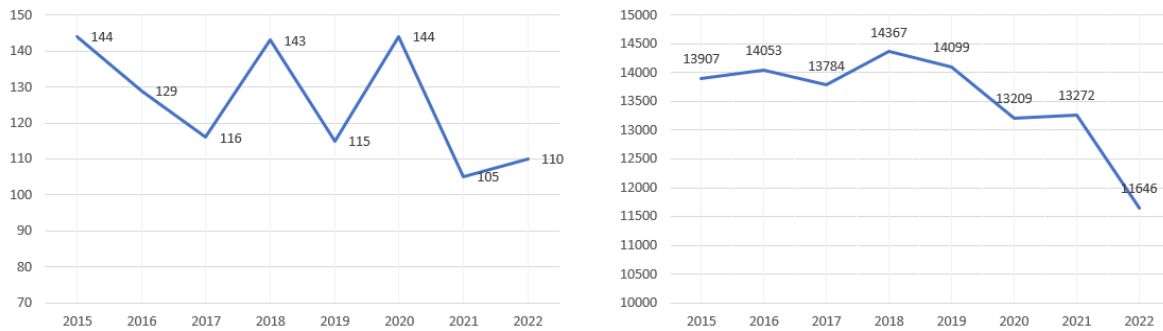
Joonis 3.3. Rahvastiku vanuseline jaotus Valga vallas 2018 ja 2023

Allikas: Statistikaamet

Sündide arv näitab Valga vallas Eesti keskmisest trendist erinevat dünaamikat (vt joonis 3.4). Kui Eestis üldiselt on sündimus olnud pigem langustrendis ja 2022. aastal oluliselt kukkunud, siis Valga vallas on 2022. aastal sünde võrreldes 2021. aastaga viie võrra rohkem.

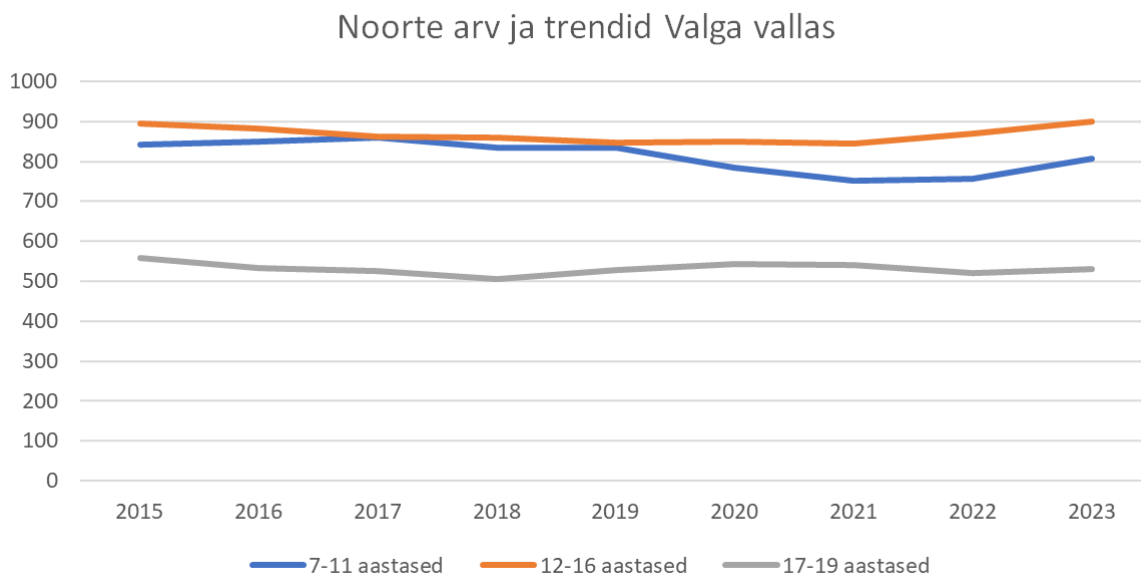
Kuna vaatlusperioodil on kõrgema sündimusega aastad vaheldunud oluliselt madalama sündimusega aastatega, siis selget trendi välja ei joonistu.

Joonis 3.4. Sündide arv Valga vallas ja Eestis 2015–2022

Allikas: Statistikaamet

Noorte arv erinevates vanusegruppides ja aastate lõikes on toodud joonisel 3.5. Sealt selgub, et kooliealiste laste arv on vallas olnud pigem stabiilne.

Joonis 3.5. Noorte arv ja trendid Valga vallas

Allikas: Statistikaamet 2023

Valga valla rahvastikuprognoozi tegemiseks on kasutatud Infotehnoloogilise Mobiilsusobservatooriumi rändekalkulaatorit, mille arvutuste lähtealuseks on 2021. aasta 1. jaanuaril Rahvastiku Statistilises Registris fikseeritud soo- ja vanuskoostis. Need

sisendandmed mõjutavad oluliselt prognoosi tulemusi ja oluline on märkida, et andmed ei sisalda näiteks infot 2022. ja 2023. aastal valda elama asunud sõjapõgenike kohta. Hetkel ei võimalda rändekalkulaator teha prognoose täpsemalt kui valla tasemel ja seega ei ole prognoosi tulemuste põhjal võimalik ennustada rahvastikumuutusi Valga valla toimepiirkondades. Suurte mööndustega võib toimepiirkondade rahvastiku muutuste ennustamisel võtta aluseks toimepiirkondade rahvastiku senised trendid.

Rahvastikuprognoosi baasstsenaariumi koostamisel rännet ei arvestata, st eeldatakse, et tegemist on suletud rahvastikuga. Seega iseloomustab baasstsenaarium Valga valla rahvastiku sisemist taastevõimet. Baasstsenaariumi sündimuse ja suremuse näitajatena kasutatakse kogu Eestit iseloomustavaid arve. Selle stsenaariumi põhjal väheneb Valga valla elanike arv 2040. aastaks pisut enam kui 1000 elaniku võrra, 14 177 inimeseni (vt tabel 3.1).

Tabel 3.1. Valga valla rahvastikprognoos rändeta 2024-2040

	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040
Rahvastik	15248	15170	15094	15018	14943	14871	14800	14731	14664	14598	14535	14473	14414	14355	14295	14236	14177
Sünnid	149	148	148	150	154	154	157	160	161	160	164	165	167	164	165	166	165
Surmad	228	226	224	226	229	226	228	229	228	226	227	227	226	223	225	225	224
Rahvastiku kasv	-79	-78	-76	-76	-75	-72	-71	-69	-67	-66	-63	-62	-59	-59	-60	-59	-59
Ränne	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rahvastiku muutus	-79	-78	-76	-76	-75	-72	-71	-69	-67	-66	-63	-62	-59	-59	-60	-59	-59
Mediaanvanus	47,7	47,8	47,9	48,0	48,0	47,9	47,8	47,6	47,4	47,3	47,1	47,1	46,9	46,7	46,7	46,4	46,1
0-19/kogurahvastik	0,19	0,19	0,19	0,19	0,19	0,19	0,19	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,21	0,21	0,22	0,22	0,22
20-64/kogurahvastik	0,55	0,55	0,55	0,55	0,54	0,54	0,54	0,54	0,54	0,53	0,53	0,52	0,52	0,51	0,51	0,50	0,50
65+/kogurahvastik	0,25	0,25	0,26	0,26	0,26	0,27	0,27	0,27	0,27	0,27	0,27	0,27	0,27	0,28	0,28	0,28	0,28

Allikas: <https://mc.ut.ee/>

Rändega rahvastikuprognoos arvestab inimeste liikumisega Valga valda ja sealt välja. Rännet modelleeriva prognoosi tulemused on oluliselt pessimistlikumad: selle tulemusel väheneb Valga valla elanike arv 2040. aastaks 12744 inimeseni (vt tabel 3.2), mis ilmselgelt viitab vajadusele koolivõrku koomale tõmmata. Oluline on siiski rõhutada, et rände arvestamine keskmiste näitajate alusel on võrdlemisi ebatäpne ka stabiilsemas situatsioonis kui tänaseks Ukraina sõja foonil kujunenud olukord.

Tabel 3.2. Valga valla rahvastikprognosis rändega 2024–2040

	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040
Rahvastik	15129	15004	14873	14738	14601	14460	14315	14166	14016	13863	13708	13553	13395	13235	13073	12910	12744
Sünnid	137	134	132	128	126	120	117	116	114	113	104	104	106	102	102	97	96
Surmad	224,8	225	229,2	229	229,6	227,8	229,2	232,4	231,8	234,4	227,4	227,6	232,6	230,4	232,4	228,4	230,6
Rahvastiku kasv	-87,8	-91	-97,2	-101	-103,6	-107,8	-112,2	-116,4	-117,8	-121,4	-123,4	-123,6	-126,6	-128,4	-130,4	-131,4	-134,6
Ränne	-34,2	-34	-33,8	-34	-33,4	-33,2	-32,8	-32,6	-32,2	-31,6	-31,6	-31,4	-31,4	-31,6	-31,6	-31,6	-31,4
Rahvastiku muutus	-122	-125	-131	-135	-137	-141	-145	-149	-150	-153	-155	-155	-158	-160	-162	-163	-166
Mediaanvanus	48,4	48,8	49,2	49,8	50,2	50,5	50,7	51,0	51,4	51,8	52,0	52,4	52,7	53,0	53,4	53,6	54,1
0-19/kogurahvastik	0,19	0,19	0,19	0,19	0,19	0,19	0,19	0,19	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18
20-64/kogurahvastik	0,55	0,55	0,54	0,54	0,53	0,53	0,53	0,53	0,53	0,52	0,52	0,51	0,51	0,50	0,49	0,49	0,48
65+/kogurahvastik	0,26	0,26	0,26	0,27	0,28	0,28	0,28	0,29	0,29	0,29	0,30	0,31	0,31	0,32	0,32	0,33	0,34

Allikas: <https://mc.ut.ee/>

3.2. Õpilaste arv ja nende paiknemine

Tabelis 3.3 on lapsed ja noored jaotatud vanusegruppidesse vastavalt nende oodatavale kaasatusele Valga valla haridussüsteemi piirkondade lõikes perioodil 01.01.2018 kuni 01.01.2023.

Laste arvu kasvu on märgata Karula piirkonnas, kus on vaadeldaval perioodil kasvanud kõigi vanuserühmade laste arv. Laste arv on kasvanud ka Taheva piirkonnas, kuid seda eelkõige kuni 12 aastaste laste arvel. Kõigi kooliealiste laste vanusegruppide suurenemine on toimunud Öru piirkonnas. Tõlliste piirkonnas elavate laste arv on vaatlusperioodil pisut vähenenud ja sama võib väita Valga piirkonna kohta. Kuigi üldine laste arvu vähenemine Valga valla loomise (10.2017) järgsel vaatlusperioodil alates 01.01.2018 ei ole drastiline, näitavad trendid, Eesti üldine rahvastikudünaamika ja rahvastikuprognosisid jätkuvat elanike arvu vähenemist Valga vallas. Osaliselt on laste arvu suurenemine vallas seotud Ukraina sõjapõgenike saabumisega, kelle Eestis elamise ajal kestvust on keeruline prognoosida.

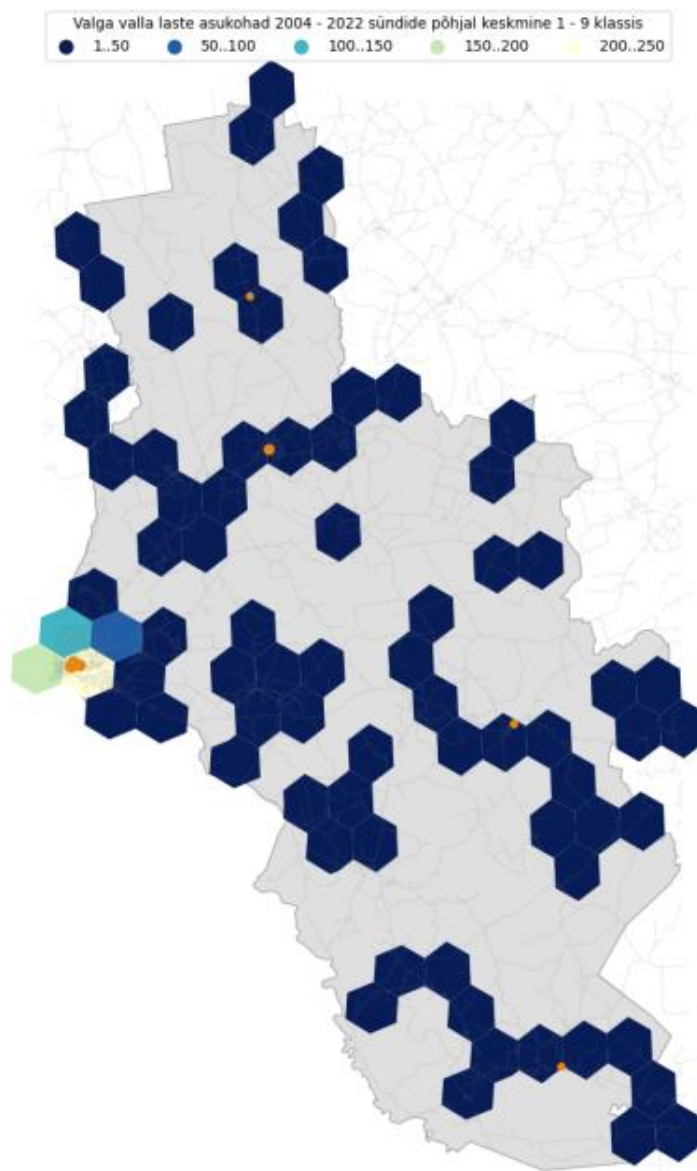
Tabel 3.3. Laste ja noorte arvu muutus Valga valla toimepiirkondades 2018–2023

Vanus		2018						2019						2020					
		Karula	Taheva	Tõlliste	Valga	Öru	kokku	Karula	Taheva	Tõlliste	Valga	Öru	kokku	Karula	Taheva	Tõlliste	Valga	Öru	Kokku
0-2	kodu	20	9	20	314	10	373	19	13	17	311	7	367	14	8	22	304	9	357
3-6	lasteaed	26	14	35	518	15	608	29	9	37	479	13	567	28	19	30	462	15	554
7-12	1-6 klass	44	21	64	849	31	1009	40	22	70	866	32	1030	37	23	74	784	27	945
13-15	7-9 klass	26	14	37	413	15	505	25	16	33	422	11	507	24	14	37	408	14	497
16-18	10-12 klass	18	20	59	427	14	538	21	17	54	430	15	537	22	17	39	445	15	538
Vanus		2021						2022						2023					
		Karula	Taheva	Tõlliste	Valga	Öru	kokku	Karula	Taheva	Tõlliste	Valga	Öru	kokku	Karula	Taheva	Tõlliste	Valga	Öru	Kokku
0-2	kodu	16	13	23	331	11	394	23	10	28	290	15	366	26	14	28	309	13	390
3-6	lasteaed	31	20	30	427	16	524	37	22	27	430	14	530	32	23	19	448	23	545
7-12	1-6 klass	39	27	67	775	29	937	42	34	71	753	28	928	48	38	62	771	41	960
13-15	7-9 klass	19	14	36	423	11	503	26	11	34	435	12	518	21	11	43	434	23	532
16-18	10-12 klass	25	16	32	420	15	508	27	16	34	412	12	501	25	10	37	431	25	528

Allikas: Rahvastikuregister

Joonisel 3.6 on võimalik jälgida Valga valla põhikooliealiste laste ja noorte jaotust valla territooriumil 5 ruutkilomeetrise territooriumi elementide kaupa. Erinevat värvi kuusnurgad tähistavad erinevat laste/noorte arvukust antud territooriumi elemendis. Olemasolevad koolid on joonisel märgitud oranži mummuga. Nagu jooniselt nähtub, on suurel osal Valga valla territooriumist vähem kui üks laps/noor 5 ruutkilomeetri kohta.

Joonis 3.6. Õpilaste paiknemine Valga valla territooriumil 2004–2022 sündide põhjal

Allikas: Andre Veski visualiseering, Põder et al. (2023) põhjal

Kasutatud kirjandus

Erikson, R. (2019). How does education depend on social origin? In Research Handbook on the Sociology of Education, edited by Becker, R. 35–56.

Haugas, S. ... Pöder, K.; Lauri, T. (2023). Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014–2020 prioriteetse suuna „Ühiskonna vajadustele vastav haridus ja hea ettevalmistus osalemaks tööturul“ tulemuslikkuse ja mõju hindamine. Praxis 2023. https://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2023/10/UKP_rakenduskava_hindamine_Lopparuanne_Loppversioon.pdf.

HTM (2014). Eesti elukestva õppe strateegia 2020. Tallinn: Haridus- ja Teadusministeerium, Eesti Koostöökogu, Eesti Haridusfoorum.

HTM (2020). Tark ja tegus Eesti. Eesti haridus- ja teadusstrateegia 2021–2035.

Pöder, K., Veski, A., Lauri, T., Ferraro, S. (2023). Koolide ja koolivõrgu efektiivsus. Tallinn: Arenguseire Keskus. <https://arenguseire.ee/raportid/koolide-ja-koolivorgu-efektiivsus/>.

Riigikontroll (2022). Gümnaasiumivõrgu kujundamine. Kas Haridus- ja Teadusministeeriumi tegevus gümnaasiumivõrgu ümberkorraldamisel on viinud soovitud tulemusteni?

ÜKP 2014–2020 (2014), 2014–2020 ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava. <https://www.rtk.ee/toetusfondid-ja-programmid/euroopa-liidu-valisvahendid/rakenduskavad-ja-partnerluslepped>.

